

ДРУГЕ НАРОДЖЕННЯ БУКОВИНСЬКОЇ ПЕРЛИНИ

Колишня Резиденція митрополитів Буковини і Далмації, а тепер Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, стала третім історико-архітектурним об'єктом в Україні, внесеним до Списку Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО.

На шляху до ЮНЕСКО

Увесь нелегкий процес підготовки до внесення Резиденції митрополитів Буковини і Далмації до Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО, починаючи з 2007 року по 2011 рік, пройшла проректор Чернівецького національного університету ім. Ю. Федьковича з навчально-педагогічної роботи з питань науково-виховного процесу, член експертної ради ВАК України, заступник голови університетської організації ВУТ "Прогрес", доктор історичних наук, професор **Тамара МАРУСИК**.

НАРОДЖЕННЯ ІДЕЇ

— **Тамаро Володимирівно, розкажіть, будь ласка, як виникла сама ідея потрапити до Списку Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО?**

— Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, заснований 1875 року, — один із найстаріших класичних університетів в Україні. Його стіни пам'ятають імена багатьох видатних постатей, цей храм освіти й науки, духовності, культури зберігає кращі традиції національного духу. Розпочавши свою

славну історію ще позаминулого сторіччя, наш заклад і у третьому тисячолітті залишається одним із найпрестижніших університетів, потужним осередком наукових, культурних і громадських кіл Буковини й сусідніх регіонів.

Центральний корпус університету розташований в архітектурному ансамблі колишньої Резиденції митрополитів Буковини і Далмації, що є пам'яткою архітектури національного значення. Резиденція у Чернівцях — один із найвишараніших витворів європейської архітектури другої половини XIX ст., справжня перлина архітектурної спадщини України. Автор неперевершеного шедевра — відомий чеський архітектор і меценат Йозеф Главка (1831—1908), 180-річчя від дня народження якого відзначила європейська спільнота 15 лютого цього року. Незважаючи на те, що за проектами Йозефа Главки зведено майже 150 архітектурних споруд у різних містах Європи, вершина його творчості, без перебільшення, — Резиденція, будівництво якої тривало впродовж 18 років (1864—1882). Підтвердження цьому — три міжнародні конкурси архітектурних проектів, де

Довідка "СП"

На сьогодні у Всесвітній спадщині ЮНЕСКО Україна представлена такими об'єктами: Софія Київська та Києво-Печерська лавра (1990 р.), історичний центр Львова (1998 р.). В попередньому Списку Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО 15 претендентів з України, серед яких Бахчисарайський ханський палац, заповідники "Асканія Нова" та "Херсонес Таврійський", культурний ландшафт і каньйон Кам'янець-Подільського, історичний центр Чернігова, парк "Софіївка", Канівський заповідник "Могила Тараса Шевченка" та інші.

Серед 42 об'єктів природної і культурної спадщини, які цього року номінувалися до Списку Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО, Східна Європа була представлена лише одним об'єктом — Резиденцією митрополитів Буковини і Далмації.

саме цей займав призові місця. Завдяки митрополичому палацу, спорудженому в Чернівцях, наприкінці XIX — початку XX ст. місто набуло статусу, прирівняного до європейської столиці.

Ксьондз Ян Бадені, який відвідав Чернівці наприкінці XIX ст., у своєму щоденнику "В Чернівцях. Враження з кількох днів поїздки" із захопленням писав: "...Резиденція вражає розмірами, засліплює червоною стіною, дахами, що блищать всіма кольорами веселки, вежами й вежечками всіх барв і розмірів... Бути в Чернівцях, а Резиденції не побачити — це бути в Римі і не бачити Папу Римського". Доктор архітектури Юрій Репін, вражений величчю споруди, більш ніж через століття зазначив: "Геніальність ансамблю Резиденції в тому, що вона не може бути повторена ні в цілому, ні в деталях. Будівля Резиденції стала символом міста, подібно до того, як Кремль — символ Москви, Собор святого Петра — символ християнського світу, Сіднейська опера — символ Австралії".

2007 року до нас завітали поважні гості, які мали безпосередній стосунок до ЮНЕСКО, вони були вражені красою нашої Резиденції і зазначили: "У вас є такий шедевр, про який мало знають в Україні, а в світі, напевно, взагалі про нього невідомо, то чому б вам не спробувати внести Резиденцію до Списку Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО? Враховуючи унікальність архітектурного ансамблю Резиденції, та з метою популяризації пам'яток української культурної спадщини, ми вирішили звернутися із клопотанням до Національної комісії України у справах ЮНЕСКО щодо розгляду питання про включення Резиденції до Списку Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО."

ХТО ЗАПОВНЮЄ НАШ МОЗОК?

3

УКРАЇНСЬКА ВЕНЕЦІЯ

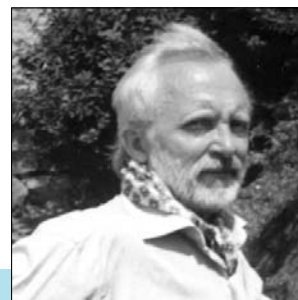
7

ЛИСТИ ІРИНИ СЕНИК

8-9

СТЕПАН ГАНЖА НА ВСІ ЧАСИ

11

АРТ-КАЛЕЙДОСКОП

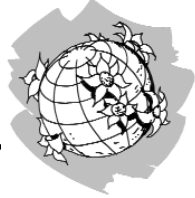

12-13

Члени української делегації під час 35-ї сесії Комітету ЦВС ЮНЕСКО у Парижі

Закінчення на стор. 6

“Включення буковинської Резиденції до переліку Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО дасть можливість для туристичного розвитку краю”.

ДРУГЕ НАРОДЖЕННЯ БУКОВИНСЬКОЇ ПЕРЛИНИ

Закінчення.
Поч. на стор. 1

ПЕРШИЙ КРОК — TENTATIVE LIST

— *Із чого розпочинали роботу?*

— Ми одразу почали готувати документи для включення до Попереднього списку. Робота над підготовкою номінаційного досьє Резиденції тривала понад рік. Оскільки кошторис цих робіт, підготовлений Державною службою з охорони культурної спадщини, становив 2,3 млн грн, у Чернівцях досьє вирішили підготувати власними силами. До роботи залучили науковців і студентів Чернівецького університету, фахівців департаменту містобудівного комплексу міської ради, працівників архівів, місцеві телерадіокомпанії та видавництва. Аерофотозйомку номінаційного об'єкта з космосу Чернівцям надали безкоштовно. Вичитку пробного англійськомовного варіанта досьє носієм мови, що є обов'язковою умовою, у стислі терміни погодилася зробити волонтер Корпусу миру Мейта Праут, яка саме тоді працювала у Чернівцях.

— *Яким є процес включення об'єктів до Попереднього списку ЮНЕСКО?*

— Процедура номінування — нелегкий процес, що значно ускладнився у кінці XX — на початку XXI ст. Відповідно до вимог “Настанов, що регулюють виконання Конвенції про охорону всесвітньої культурної і природної спадщини” (1972 р.), змін і доповнень 2005 р., процес включення нових об'єктів до Списку ЮНЕСКО передбачає проходження декількох етапів: 1. Включення до Попереднього списку (Tentative List); 2. Підготовка номінаційного досьє і його схвалення Центром Всесвітньої спадщини (ЦВС) ЮНЕСКО; 3. Висновки експертів Міжнародної ради з питань збереження пам'яток та пам'ятних місць (ІКОМОС) та Українського національного комітету ІКОМОСу, зроблені в результаті безпосереднього обстеження номінованого об'єкта та буферної зони; 4. Розгляд питання щодо номінування об'єкта на Сесії Комітету Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО і голосування членів Комітету.

— *Якими були вимоги першого етапу?*

— Перший етап — обґрунтування унікальності пропонованого об'єкта, відповідно до визначених у “Настановах...” десяти критеріїв. Основне завдання — переконати Комітет ЦВС ЮНЕСКО в унікальності об'єкта, що зумовлює його включення до переліку об'єктів-кандидатів, тобто до Попереднього списку (Tentative List). Із запропонованих критеріїв було виокремлено чотири, які визначали унікальність Резиденції.

Крім окреслених критеріїв унікальності необхідною умовою є автентичність і цілісність об'єкта номінації. Постановою Ради Міністрів Української РСР від 24 серпня 1963 р. Резиденцію взято на державний облік за категорією національного значення, за видовою ознакою — це пам'ятка архітектури, яка не має прямих аналогів в Україні.

Згідно з дотриманням вимог ЮНЕСКО необхідну документацію та фотоальбом до 1 лютого 2007 р. було відправлено до ЦВС ЮНЕСКО у Парижі. Улітку 2007 року в м. Крайстчерч (Нова Зеландія) відбулася 31-а сесія Комітету Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО. За результатами сесії університет отримав листа директора ЦВС Франческо Бандаріна (Італія), у якому сказано: “4 липня 2007 р. ЦВС включив до переліку об'єктів-кандидатів (Tentative List) на номінацію до Списку ЮНЕСКО Резиденцію митрополитів у Чернівцях за чотирма критеріями унікальності.

КРОК ДРУГИЙ — НОМІНАЦІЙНЕ ДОСЬЄ

— *Тож початок зроблено. Яким був наступний крок?*

— Другий етап — підготовка номінаційного досьє і його схвалення Центром Всесвітньої спадщини (ЦВС) ЮНЕСКО. Підготовка досьє — дуже відповідальна справа. Тому в університеті було створено робочу групу, яку очолив і координував ректор університету, професор С. Мельничук. До її складу увійшли науковці й архітектори, архіваріуси й перекладачі, правники й дизайнери, представники органів влади міста, області. Їхнє завдання полягало у підготовці номінаційного досьє на основі міжнародних постанов та конвенцій ЮНЕСКО. Посильну допомогу та практичні рекомендації щодо підготовки досьє надавали представники Національної комісії з питань ЮНЕСКО, які відвідали об'єкт номінації.

За обсягом із картами, схемами, фотоілюстраціями, копіями архівних документів та іншими матеріалами номінаційне досьє

У результаті копійної праці робочої групи англomовний варіант досьє, менеджмент-план та додатки були повністю підготовлені до 15 січня 2009 р. Номінаційне досьє, погоджене головою Державної служби з питань національної культурної спадщини, тодішнім міністром культури і туризму України В. Вовкуном і підписане від імені України головою Національної комісії України у справах ЮНЕСКО В. Огризком. 28 січня 2009 року номінаційне досьє Резиденції з додатками було доставлено дипломатичною поштою і передано до ЦВС ЮНЕСКО у Парижі.

Після експертної оцінки остаточного варіанта досьє ЦВС ЮНЕСКО висловив деякі застереження щодо буферної зони навколо об'єкта номінації — Резиденції. Робоча група спільно з працівниками Державної служби з питань національної культурної спадщини та відділом охорони культурної спадщини Чернівецької міської ради доопрацювали номінаційне досьє, визначивши чіткі межі буферної зони. Навесні минулого року університет одержав висновок ЦВС ЮНЕСКО за підписом директора Центру Франческо Бандаріна, в якому зазначалося, що “після детального вивчення доопрацьованого номінаційного досьє у Центру Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО немає жодних зауважень щодо його відповідності настановам ЮНЕСКО”.

КРОК ТРЕТІЙ — ОЦІНКА УНІКАЛЬНОСТІ Й СТАНУ ЗБЕРЕЖЕННЯ

— *Отже, другий етап, найвідповідальніший і тривалий, також було завершено успішно. Над чим працювали потім?*

Степан Мельничук, ректор ЧНУ, і Тамара Марусик, проректор ЧНУ, під час засідання 35-ї сесії Комітету Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО у Парижі

— це майже десять книг і 1000 сторінок. Підготовлений сигнальний примірник англomовного варіанта номінаційного досьє до 1 вересня 2008 р. було відправлено до ЦВС ЮНЕСКО, і вже 15 листопада того ж року університет одержав детальний технічний аналіз досьє, здійснений експертом ЦВС ЮНЕСКО Александром Бальзамо. У загальних коментарях до тексту зазначалося, що досьє з необхідними правками відповідно до викладених зауважень слід подати до ЦВС до 1 лютого 2009 р. Тож процес підготовки номінаційного досьє та проведення різноманітних заходів у рамках номінування тривав упродовж двох років (2008—2010).

— За цей період ми пройшли третій етап — експертну місію ІКОМОСу та УНК ІКОМОСу. Завдання цих інституцій — оцінка унікальності й стану збереження об'єкта безпосередньо на місці. У вересні 2010 р. Чернівці з конфіденційною експертною місією відвідав експерт ІКОМОСу Йозеф Штульц (Чехія). Упродовж тижня експерт детально обстежував об'єкт номінації і територію навколо нього, буферну зону (історична частина міста), зустрівся з головою Чернівецької ОДА М. Папієвим і тодішнім міським головою М. Федоруком. Під час перебування експерта ІКОМОСу в Чернівцях відбулося виїзне засідання УНК ІКОМОСу

за участю його президента М. Яковини. На засіданні було відзначено високий рівень проведеної роботи з підготовки номінаційного досьє.

Із нагоди 180-річчя від дня народження Йозефа Главки в університеті 15 лютого 2011 р. за участі членів УНК ІКОМОСу започатковано Главківські читання. Відрадно, що активну участь у них взяли викладачі та студенти новоствореної загальноуніверситетської кафедри архітектури та будівництва, які презентували дипломні проекти майбутніх архітекторів.

Оцінка експертів засвідчила, що всі етапи роботи з підготовки номінаційного досьє відповідно до “Настанов...” ЮНЕСКО було виконано в повному обсязі.

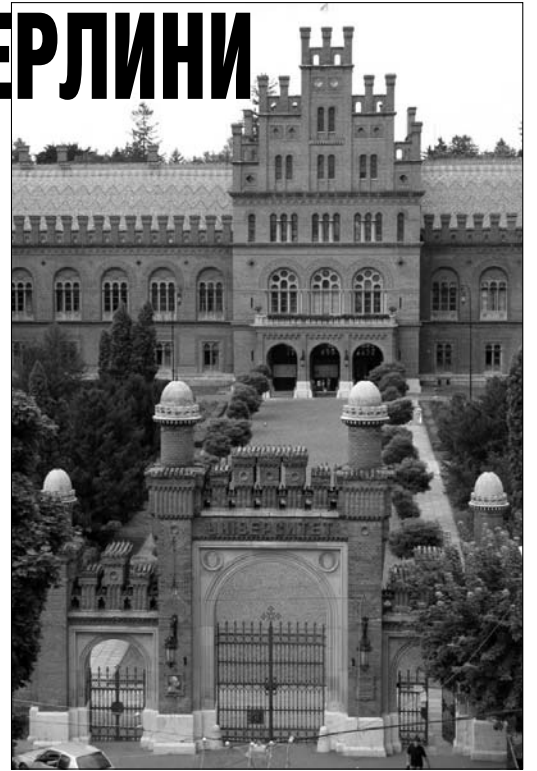
КРОК ЧЕТВЕРТИЙ — ВКЛЮЧЕННЯ ДО СПИСКУ ВСЕСВІТНЬОЇ СПАДЩИНИ

— *Отже Ви підійшли до останнього четвертого етапу...*

— Четвертий етап — це питання щодо включення Резиденції до Списку об'єктів Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО. Складність роботи полягала в тому, що у світі мало знають про Україну, а про Буковину й поготів. Не таємниця, що далеко не всі в Україні знають про нашу архітектурну пам'ятку. А якщо взяти до уваги той факт, що у складі Комітету Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО 21 країна і переважна більшість — це представники країн Азії, Африки, Європи, від колишнього СРСР входять лише Росія та Естонія. Тому ми намагалися зробити все, щоб привернути увагу до нашого об'єкта. Для цього ми звернулися до Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України, яке одразу відгукнулося і за підписом міністра були відправлені клопотання на адресу посольств 21 країни, які входять до Комітету Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО. Також підготували буклети, які ми взяли до Парижа.

І ось 5 травня 2011 року на сайті ЮНЕСКО з'явилася інформація про включення до розгляду на 35-й сесії Комітету ЦВС ЮНЕСКО питання про внесення до Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО Резиденції митрополитів Буковини і Далмації, яке було заплановано розглянути з 19 по 29 червня цього року в Парижі.

Ми приїхали в Париж 25 червня і взяли участь у роботі 35-ї сесії Комітету ЦВС ЮНЕСКО. На жаль, після того як ми відповіли на всі запитання учасників сесії, через виробничі проблеми, пов'язані з завершенням навчального процесу, ми повернулися до Чернівців. А вже 28 червня нам зателефонували з Парижа й привітали з позитивним рішенням питання. Гадаю, це символічно, що саме 28 червня у день 15-ї річниці Конституції України, у рік 20-ї річниці проголошення незалежності України та 180-ї річниці від дня народження ви-

датного чеського науковця, архітектора Йозефа Главки Резиденція буковинських митрополитів внесена до Списку Всесвітньої спадщини людства. Це ніби друге народження перлини Буковини. І ми сьогодні щасливі, адже наша праця увінчалася успіхом. Нині у Попередньому списку до Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО 15 претендентів з України і ми готові надати їм кваліфіковану допомогу і консультації щодо оформлення документації.

Ми широко вдячні всім, хто допомагав нам досягти мети. Насамперед Міністерству закордонних справ України, експертам Українського Національного Комітету ІКОМОСу, Міністерству освіти й науки, молоді та спорту, Посольству України у Франції, нашим представникам у ЮНЕСКО.

— *Що дає отримання такого статусу?*

— Включення буковинської Резиденції до переліку Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО не тільки дозволить закарбувати для світу видатний зразок історично-архітектурного ансамблю XIX століття, а й дасть можливість для туристичного розвитку краю, його популяризації за межами України. Оскільки віднині всі міжнародні туристичні маршрути пролягатимуть через Резиденцію, а значить, і через Чернівці. Визнання об'єкта надасть додаткові можливості розвитку найменшої області України, розширить її культурне представництво в ЮНЕСКО. Ми ж маємо обладнати стоянки для транспорту, місця для харчування, сувенірні магазини, прибрати з території університету господарський двір і створити туристичний комплекс. Із цією метою плануємо перенести господарський двір, що за корпусом № 4 в інше місце, яке виділить міська влада. До Нового року також плануємо завершити будівництво нового корпусу № 8 по вулиці Рівненській. Там знаходиться факультет іноземних мов і педагогічний факультет, у Центральному корпусі будуть музеї університету, виставкові зали.

Міжнародне визнання — це велика спільна відповідальність держави, місцевої влади й університету, а це означає, що в нас попереду чимало роботи.

Спілкувалася
Марія ВИШНЕВСЬКА,
м. Чернівці

“...перед невидимим змахом руки невидимого фотографа”

Марія КУЧЕРЕНКО

Старі світлинки завше викликали в мене таке відчуття, немов я опинилася в незнайомому для мене часі. І досі, можливо, навіть сильніше, ніж колись, душа сповнюється незбагненим тремом від тих світло-брунатних сепій, з тоненькими, поруйнованими, немов побитими шашелем, краями. З них вдивляються в тебе очі, які століття тому з розумінням урочистості миті вдивлялися у вічко допотопної камери мандрівного фотографа. Як незворушно вони прозирають тепер час... Аж на хвилю забуваєш, що погляд той з небуття. Може, і справді ми якоюсь мірою живемо не своїм життям? І сні, в які вриваються нечіткі фрагменти чужих долі, — це тільки підтвердження цього неспівного здогаду? Вочевидь час, дедалі прискорюючись — а це факт, що він прискорюється, — напрощує свою виштовхувальну силу. Тому нас уже ні на що й не вистачає — ані на любов, ані на сльози за рідними, ані на пошуки самих себе. Ми згубилися в безперервному ланцюгу подій, так і не віднайшовши у ній власного коду.

Сьогодні мені безмірно прикро за власну нецікавість. Адже знала завжди — ми не приходимо у цей світ нізвідки, наше минуле — в поколіннях, які були до нас, а майбутнє — у тих, які прийдуть опісля. Проте одна річ знати, а інша — відчувати, з усією гостротою, кожною клітинкою... Мабуть, так, як дерево відчуває свої соки, що, шалено нуртуючи в нім, жемуть свою силу до кожної галузки, аби потім зашуміти вгорі пишною кроною.

Нині вже ні в кого розпитати про багато речей... Нікому розповісти... Мій тато в останні роки свого життя, хоч би про що йшлося, згадував лише дитинство, від-

творюючи в пам'яті все нові й нові його риси. І те мене дивувало — немов усе жахиття війни, розрухи і голоду заховав у найвіддаленіші закарпелини пам'яті, лишивши на прощання найсвітліше, найдобріше і найтепліше з дитинства. Бо тільки там, навіть попри всі життєві бурі, могла відігратися його душа. У такі хвилини батькове обличчя розгладжувалося, ставало таким погідним...

До болю зворушила, пожовкла у часі світлина, що дивом збереглася в родинному фотоальбомі, нині облікає душу. Дід Тиміш і баба Марія попереду, біля них дитвора: Микола, Ганна... і найменший — мій тато років п'яти, у коротеньких штаних, картузику, тримає букет кучерявих селянських жоржин. Ніхто на тій поруйнованій часом світлинці ще не знає своєї долі. Так, ніби примостилися над прірвою часу, — урочисто-принишклі перед невидимим змахом руки невидимого фотографа.

Я не раз і не два чула батькову оповідку про те, як вони з моїм дідом майстрували у клуні воза, однак щось недодумали, словом, зробили кепсько. “Які ж ми дурні з тобою, батьку! Не так зробили!” — вигукнув я тоді. — Та й спохопився: я, може, й дурний, однак... батько... Як я міг так сказати?!” До останніх днів життя мій батько пам'ятав той свій дитячий гріх. Позаяк батьківський авторитет був безмірним. Хоча ніколи дітей у родині не били, не ставили у куток і не карали у якийсь інший спосіб.

Батьків батько, тобто мій дідусь Тиміш та моя бабуся Марія (за дівочим прізвищем — Годинник) обоє були родом із досить таки чималого села (190 дворів!) Колонщини Київського повіту Київської губернії (тепер — Макарівецького району Київської об-

ЧАС МАЄ КОЛІР СЕПІЇ

ласті). Це вже згодом вони переїхали до сусідньої Мар'янівки, де в них з'явилися на світ діти — Микола, Ганна та найменший Сашко — мій тато.

Кажуть, Колонщина звалася колись Коліївщиною, бо там билялися (кололися) списками і шаблями козаки з татарами. За часів Хмельниччини, які увійшли в історію під назвою Руїна (це кілька десятиліть), обезлюдніла майже вся Київщина. Після неї Київщина, фактично, заселялася заново, зокрема Колонщина (Коліївщина). На відміну від Києва з околицями, які опинилися під Московщиною, всі землі на захід від річки Ірпін (а отже, й Колонщина) після польсько-російських домовленостей 1667 і 1686 рр. знову повернулися під владу Речі Посполитої. Польські поміщики володіли Колонщиною й після того, як внаслідок другого поділу Речі Посполитої (1793 р.) вся Правобережна Україна увійшла до складу Російської імперії. З відродження села в Колонщині була збудована дерев'яна церква Івана Богослова. Через 26 років спорудили новий храм — теж дерев'яний, де було охрещено, повінчано, а потім відспівано чи не всіх колонських предків. За часів Речі Посполитої селяни Колонщини, як і більшої частини Правобережної України, встигли перейти до уніатства, але з приходом 1793 року російської влади їх знову направили в православ'я. В основному в Колонщині жили українці, які навіть з приходом

радянської влади ревно берегли давні традиції. З українцями поряд жили поляки (мабуть, ще за часів Речі Посполитої), згодом у Колонщині оселилися ще й німецькі та чеські колоністи. В українців у найбільшій повазі були чехи та німці, позаяк були дуже працелюбні, в усьому у них був лад. Поляків недолюбливали через гонор, не витрений ще з Речі Посполитої, та й особливим працелюбством вони не відзначалися.

Колонщина з Мар'янівкою в моїй оповіді переплітаються не випадково: хоч Тиміш з Марією згодом і переїхали до Мар'янівки, проте вся їхня рідня залишилася в Колонщині й зв'язки між селами були дуже міцні. Тож батькові спогади не мали чіткого топографічного розмежування. І Колонщина, і Мар'янівка були занурені то в розбрат Гражданської війни (батько згадував поміж односельців колишніх воюючих УНР), то у колективізацію з “розкуркуленням”, то у репресії та голодомори...

Та все ж, хоч би там як, у цій історичній ретроспективі головною дійовою особою для мене є мій дід Тиміш. Ще з того часу, як мусив сповідуватися священику “за гріхи” в церковно-парафіяльній школі, просякнутій духом “самодержавия, православия и народности”. До кінця життя мій дід пам'ятав тогочасні оповідки на “могучем русском”, зокрема про подвиг Івана Сусаніна: “Здесь мой

гроб, здесь моя могила, но я не продам царя Михаила”. Він добре знав математику, проте, спілкуючись лише рідною мовою, ніяк не міг забути російських “сложение” та “вычитание”.

Мій брат, історик за фахом, простежував гілку нашого роду, тож у цій статті я скористалася деякими його відкриттями. Вивчаючи метричні книги, де фіксувалися найважливіші епізоди селянського життя — народження — хрещення — вінчання — смерть, він наткнувся на історичний для нашої родини запис: 7 лютого 1910 р. 20-річний Тиміш Кучеренко обвінчався в місцевій церкві Івана Богослова з 18-річною мешканкою тієї ж таки Колонщини Параскою Опанасівною Бондаренко. Тайство вінчання здійснили священик Стефан Залуцький з псаломником Грушецьким. Тож до війська Тиміш пішов уже одруженим чоловіком. У царській армії він встиг послужити ще до початку Першої світової війни 1914—1918 рр.

Пам'ятаю, якою магічною здавалася мені в дитинстві родинна реліквія — дідів срібний годинник на шкіряному потертому мотузку. На кришечці — вигравіруваний текст: “За отличную стрельбу / из пулемета / Ст[аршему] унт [ер] офицеру / Т.р. Кучеренко / в 1913 г.”. Коли кришечка годинника відчинялася, лунала ніжна мелодія. Потім цей механізм зіпсувався, однак я ще довго пам'ятала той дивний мотив. Казав дід, були ще портрети царя та цариці на кришечці го-

ський полон, німецький, “остарбайтерство” в чеському господарстві (до 1918 року Чехія була у складі Австро-Угорщини). Військовополоненого українця чехи мали за гарного працівника (хоча були прикрої думки про підданих Російської імперії), бо вмів добре і зорати, і скосити, і помолотити, і за худобою ходити.

Одна із родинних світлин зберігає той давніший образ: зовсім молодий чоловік, все в ньому на міський лад: волосся на проді, “метелик” на білій сорочці, модний двобортний піджак з добротного сукна, міщанські вусики... і справді міцна селянська статура. Людина, сповнена власної гідності. Нічого немає від військовополоненого.

Тоді до чужини доходили чутки про голод в Україні, проте з такої відстані, за ситого життя в чеському господарстві, не вірилося. Повірю, лише побачивши все те на власні очі. Повернення було гірким ще й через зраду молодої дружини. Тільки-но ступив на власне подвір'я, одразу сусіди доповіли — “загуляла твоя Параска”. Зради Тиміш не пробачив, кинув хату й господарство, аби ніколи вже не повернутися. Через якийсь час пристав до бездітної вдови з Мар'янівки. Це й була моя бабуся Марія, на честь якої й назвали мене. Невдовзі в них народилося троє дітей. Яюсь перша дружина привела старшого сина Степана, щоб залишити назавше. “Якщо це твоя дитина, то буде й моя”, — сказала тоді Марія чоловікові. Так і зостався Степан у новій мамі.

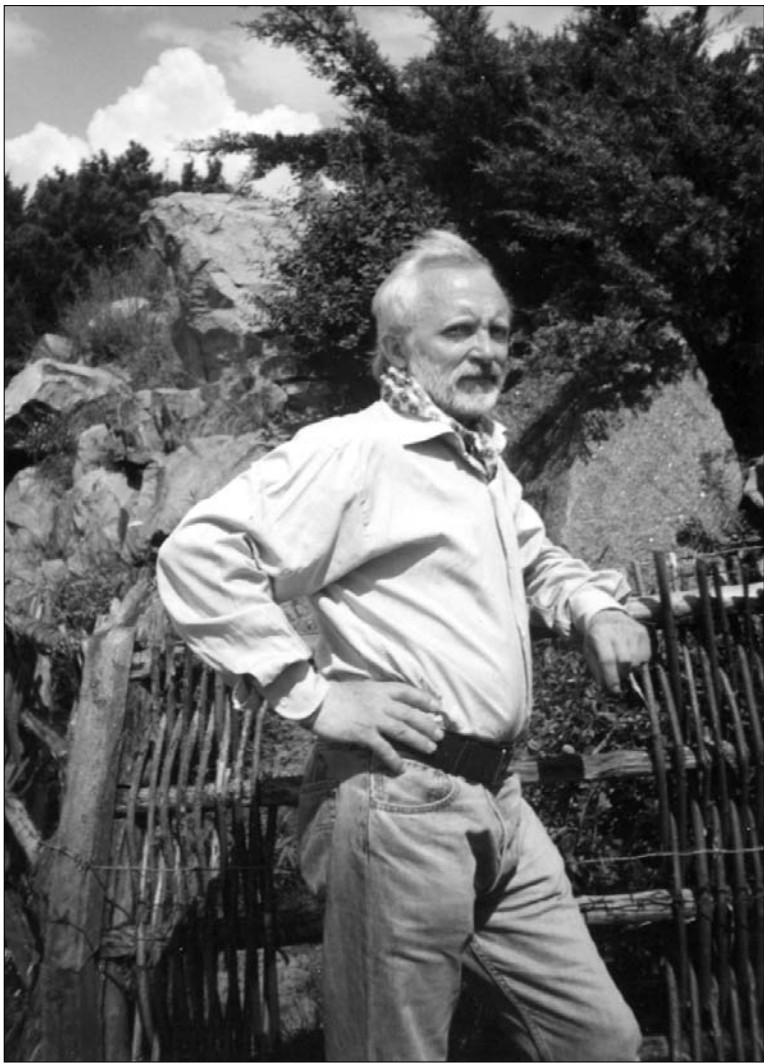
У сусідній Мар'янівці, куди переїхала родина, було 130 дворів, із них 30 — німецьких. Тож і називали село німецькою колонією. Чому я акцентую свою увагу на німецьких родинах, хоча жили в селі, окрім українців, поляки і чехи? А тому, що доля мого діда, Тимофія Васильовича Кучеренка, першого мар'янівського голови колгоспу, була тісно пов'язана з німцями-односельцями. Можливо, якби не вони, ніколи б і не було цієї гілочки на генеалогічному дереві мого роду, а отже... не було б і мене. Українській родині добре вживалися з німецькими. Сусіди німці, бувало, їдуть у гості на день-два з ночівлею (бо німецька колонія була не одна), то мама мого батька, тобто моя бабуся Марія, завжди і худобу погодує, і за господарством пригляне. “Боронь Боже, щоб щось там замкнути, — розповідав мій батько. — Ні скриню, ні шифанер — меблі були гарні, “з виделками”. У них так — якщо не довіряєш, не звертайся, а довіряєш — не замикай”. Жили німці не на якомусь одному кутку — хати були розкидані по всьому селу. Загалом родини багатодітні, зрідка в кого двоє дітей. Так, в Альберта Германа, кума мого діда, було дванадцятьох дітей. Землі мав багато, проте всієї господарчі давав лад. Скрізь садочки, палісадники з квітами, все ловко парканами огорожено. Любо глянути!

Далу буде.

“Людина, сповнена власної гідності.
Нічого від військовополоненого”

динника, проте він не став ризикувати і за радянської влади стерті зображення.

Мобілізувавшись, Тиміш повернувся до молодої дружини. У них народився первісток Степан. А там знову війна. Розірвана у пам'яті на силу-силенну спогадів, які, вочевидь, хотілося понад усе забути. Більшовицька пропаганда остаточно притлумила і так не надто бойовий дух російських воюючих, які не бачили сенсу у братовбивстві. Яюсь російські солдати повиходили з окопів, щоб разом з німецькими відсвяткувати (продукти були, а от боеприпасів катма) Великдень, який за днем щасливо збігся в обох ворожих сторін. А потім був австрій-

Степан Ганжа

Олесь ДОРІЧЕНКО

Балет, а точніше українські народні танці були першою яскравою сторінкою у творчій біографії Степана Ганжі. Павло Вірський завжди ставив його за приклад, коли він ще навчався в балетній студії при ансамблі танцю. Та й було за що: сумлінність у володінні нелегкою професією танцівника, вроджений артистизм і подиву гідна працелюбність. Згодом він понад двадцять років пропрацював солістом балету в хорі ім. Григорія Верьовки.

Калейдоскопом промерехтіли десятки найекзотичніших країн, сотні найпрестижніших сцен, тисячі захоплених глядачів... Шквали овацій супроводжували натхненну працю українських артистів, а серед них і Степана Ганжу — артиста, який віддавав улюбленій справі молодечий хист і віртуозну майстерність. Саме артистичний професіоналізм розширив його уявлення про світ взагалі та про світ краси зокрема, прищепивши любов до фізичної праці, самоорганізованості, дивовижного світу музики, барв, гармонії — всього, що стосувалося високого мистецтва. А творча одержимість та нескінченне прагнення досконалості привели бентежну натуру до величного храму образотворення, але шлях до того храму, хоч і сонячно привабливий, та вельми крутий і тернистий.

Народжений воєнного 1942 року в селі Жорнище, що на Вінниччині, він не купався в розкошах, бо ще зовсім малим хлопчиком йому довелося заробляти на хліб насущний — від світанку до смеркання пасти череду селянських корів, а потім допомагати батькові гончарувати. Це вже згодом щасливий випадок приведе сільського хлопця у танцювальну студію при ансамблі танцю під орудою Павла Вірського, а потім до тривалої праці солістом балету в ушлявленому хорі ім. Григорія Верьовки. Та вік танцівника, хоч і

вельми привабливий, та скороминучий — двадцять років стажу — і на творчу пенсію.

Як митець Степан Ганжа формувався чи не з самого дитинства, та приховані здібності його виявилися несподівано й випадково. А почалося все з того моменту, коли, перебуваючи з хором ім. Григорія Верьовки на гастролях у Парижі, зайшли ми якось із ним на славновісний Монмартр — своєрідну Мекку художників, які на майдані просто неба, в оточенні сотень туристів, демонструють свою творчість. Із-поміж інших привертати увагу роботи молодого африканця, що яскраво виділявся незвичним колоритом і своєрідною орнаментальністю. То були дивні композиції з ритуальними масками та амулетами, переплетені геометрично-рослинними візерунками. На них співав кожен мазок, промінилася кожна цяточка фарби, автор ніби переживав у свої полотні бентежну натуру за своїм краєм душі.

Африканець малював, а ми стояли й спостерігали. Наша настирливість зацікавила його, і він, доброзичливо усміхаючись, запитав, якої ми думки про його картини. Ми на мигах показували своє захоплення. Зрозумівши, що ми не французи, художник поцікавився, звідки ми. Докладаючи неабияких зусиль, ми намагалися надто скромними знаннями

французької мови донести, що з України. Але то було марно. Ми стали наспівувати українських пісень. Але й цим нічого не досягли. Тоді Степан попросив у художника паперу й почав несміливо виводити кольоровими фломастерами якісь дивні візерунки, що набували незвичної форми і українського колориту, а фігура козака Мамає доповнила той експромт щойно народженого художника. То було піснею, переданою уявою Степана, на барвисті мотиви краси рідної землі. Потім, ніяково усміхаючись, угорі свого малюнка вивів кирилицею — УКРАЇНА — і простягнув його африканцеві. Ми попросилися й пішли, а коли озирнулися, то побачили, як він уважно й зосереджено розглядав Степанів малюнок і щось шепотів.

— Слухай, Степане, а де ти вчився малювати? — запитав я в товариша.

— Ніде.

Минув час, якось на гастролях Україною ми згадували наші закордонні мандри, згадався й випадок на Монмартрі.

— А чому б тобі серйозно не зайнятися малярством?

— Та який із мене маляр?! — скептично відказав Степан.

Але другого дня ми пішли до магазину й накупили художнього причандалля. З того дня й почав свою творчість молодший син Олександра Дорофійовича Ганжі — Степан. Завдяки невтомній працьовитості та винятковій інтуїції він за дуже короткий час досягнув того, на що іншому потрібні були б роки.

І ось тут у Степана Ганжі на повну силу проявилася його істинна сутність — одержимий потяг до образотворення. Виняткова ж працездатність, самокритичність, а подекуди й невинуватене самоїдство при його таланті подарували Україні самотнього

“Зоре моя вечірня”

художника-килимаря, який दि-вує розкошами національної орнаментики, пісненими сюжетами, вишуканістю ліній та барв. Оті його дивовижні візерунки, досконалі форми, тони та відтінки, витворені багатющою уявою, а уява та на генетичному рівні пов’язана зі споконвічними традиціями рідного Поділля і всієї України.

Українська народна творчість у всіх її вимірах є підвалиною його унікального мистецтва — мовою вишуканої орнаментики та площинної фігуративності, поєднуючи рослинність із геометричними модулями, додаючи тепло залюбленого серця, — він творить дива. Яскраве ж артистичне минуле вкарбувалося в плоть і кров, а це барвисті строї артистів, прекрасні пісні рідного краю, запальні ритми мелодій народних танців, а ще дивовижна архітектура світових столиць, найкращі музеї, різнобарвна екзотика народного мистецтва країн, де йому пощастило побувати. Все це ще більше спонукало його звернутися до самотнього творчості рідного народу.

І почав він свою образотворчу працю сміливо та вправно, з кожним новим твором набуваючи майстерності та творчої завзятості, — а це були дивні розписи та декоративні панно. З часом рука майстра набувала більшої впевненості, уява розкріпачувалась і давала волю художній фантазії. Згодом з’явилися своєрідні натюрморти, психологічні портрети, жанрові сюжети та книжкова графіка, але його бентежній душі цього було замало, і він взявся самотужки опановувати найскладніший і найтрудомісткіший різновид художнього ремесла — килимарство. Мало хто з художни-

ків, а зараз, мабуть, і ніхто, власноруч не виконує всього процесу виробництва від початку і до кінця, як це робить Степан Ганжа.

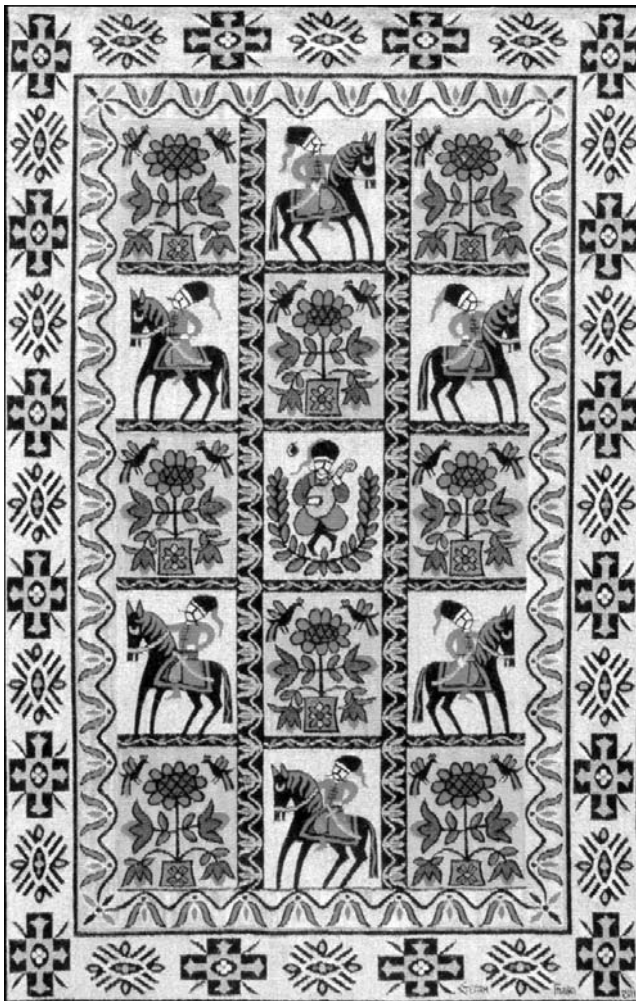
На сьогодні він — найкращий художник-килимар України. Держава та мистецьке середовище гідно оцінили його самовіддану працю — заслужений майстер народної творчості України, лауреат мистецьких премій в галузі народного мистецтва: ім. Данила Щербаківського, Катерини Білокур, Сергія Колоса та найвища пошана держави — Національна премія України ім. Тараса Шевченка.

Увесь мистецький доробок митця має глибоке національне коріння, але народність його мови — у глибинній сутності, а не в запозиченнях та сліпому наслідуванні. Кожен його твір — це творення суто Ганжівське, унікальне й самотнє.

Його килими співають, бо омучені ніжним серцем, залюбленим у красу рідного краю, про що свідчать назви: “Гей, у лузі червона калина”, “Ой гаю, гаю, зелен розмаю”, “Із-за гори, з-за лиману”, “Ой Морозе, Морозенку”, “Ой у полі жито, козаченька вбито”, “В похід з полуночі”, “Україно, Україно, серце моє ненько”, “Ще треті півні не співали”, “Не вмирає душа наша, не вмирає воля...” Уже не кажучи про цілу галерею колоритних Козаків Мамаїв, що є окремою яскравою сторінкою його неповторної творчості.

Від твору до твору він знаходить усе нові й нові зображальні та смислові засоби, ще вишуканішу орнаментуку, ще виразнішу мову. Його стилеві властива українсько-козацька бароковість доби Івана Мазепи, ідейним прихильником якої він і був.

Пройшовши складні життєві університети і не гребуючи найтяжчою працею, Степан Ганжа створив себе як блискучий артист балету, багатогранний художник, поет-лірик, і нарешті, як неперевершений митець-килимар найвищої проби. Кожен його твір — це нове слово, в якому живе споконвічна традиція і неповторний талант художника.

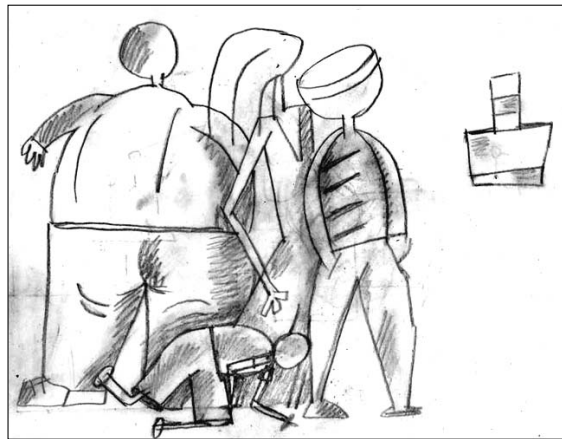
“Не вмирає душа наша, не вмирає воля”

І В ДОЩ, І В СКРУТУ

Микола ЦИМБАЛЮК
Фото Сергія МАРЧЕНКА

Останній “хлоп!” — і п’ятнадцятий дубль кінофестивалю “Відкрита ніч”, присвячений пам’яті видатного українського режисера, оператора, сценариста, письменника, художника й педагога Юрія Ілленко, завершено. Прикінцевий кадр — церемонія вручення призів і дипломів відбулася 1 липня ц. р. у

Кадр із фільму “Гойдалка”

Республіканському будинку кіно. Всім лауреатам Михайло і Пилип Ілленки вручили традиційні дипломи у вигляді декоративної “хлопавки”. Крім того серед призів: відеокamera, 2 фотоапарати та 5 флеш-дисків. А ще — щойно видана книга “Юрко Ілленко. Доповідна Апостолові Петру”. До речі, весь призовий фонд став можливим завдяки Раді меценатів (сформована незадовго до цього) й “Асоціації розвитку кінематографа в Україні”.

Як ми вже повідомляли, цей черговий щорічний кінофестиваль відбувся у ніч із 25 на 26 червня. Але відбувся він не на Андріївському узвозі — традиційному місці, а в козацькому селищі “Мамаєва Слобода”. До матеріальної скрути, яка не покидає українське кіно, додалися ще чиновницька байдужість і глухота — душевна й інтелектуальна. Те, що намагаються “вилікувати” у сучасній людині засобами мистецтва кіно молоді й маститі режисери.

Журі цього річного фестивалю, яке очолювала народна артистка України Людмила Єфименко-Ілленко, довелося чимало попрацювати. Серед кількох десятків представлених робіт — талановитих, оригінальних, цікавих, — нелегко було виокремити найкращі. Однак свій вердикт вони оголосили вчасно, по закінченню фестивалю. Але проливний дощ того дня, точніше — ночі, унеможливив проведення на світанку фінальної частини — відзначення переможців.

Отже, кращим студентським фільмом (анімаційний) визнано “Гойдалку”, режисер Сергій Мироненко. Музику до цього фільму, яку написав композитор Антон Байбаков, також відзначено. Таким чином творчий тандем створив сюрреалістичну інтерпретацію людського життя, де головними героями були і залишаються Він і Вона.

Згодом Сергій розповів, що, як дипломну роботу, він хотів зробити фільм про сліпого собаку. Почав розробляти цю тему. Але зовсім інша ідея народилася у нього тоді, коли був на фестивалі “Крок”. Якось на дозвіллі вони каталися на човні в штормову погоду. Гойдало їх так, що навіть зійшовши на берег, у них земля під ногами ще довго ходором ходила. А ще молоде подружжя чекало свого первістка. Ось тоді й з’явився задум перенести це тло на сус-

Під парасольками, всупереч негоді

пільство, на людські стосунки, по-своєму передавши філософію нашого буття. Відеоряд іде без пояснень, що змушує глядача самому стати співучасником картини, спонукаючи до безперервної думки. Усю роботу автор виконав власноруч, на студії “Червоний собака”.

Кращим професійним фільмом визнано роботу режисера Олега Борщевського “Рука”. Він отримав нагороди також і за кращу професійну операторську роботу (оператор Тарас Шаповал), і за кращу жіночу роль (акторка Оксана Вороніна). Ця стрічка є продовженням гоголівських традицій в українському сучасному кіно. Тема вічна — стосунки між чоловіком і жінкою. Цього разу через прагнення літньої жінки “підібрати” собі “безхазну” чоловічу руку. Але в цьому житті знайти щастя не так легко. Про ілюзії і розчарування, зі сміхом і співчуттям у цьому етюді.

Крім названих, відзначено кращу операторську роботу (“Нитка”, оператор Олексій Лебедев), кращу чоловічу роль (актор Микола Олійник, “Собачий вальс” режисера Тараса Ткаченка), краща дитяча акторська робо-

та (актор Родіон Прокопенко, “Останній лист” режисера Юрія Ковальова). Спеціальний приз журі отримало “Соло на урні з оркестром” (неігровий) режисера Василя Балабана. Ще три короткометражки відзначено спеціальними дипломами.

Як сказала голова журі Людмила Єфименко-Ілленко, повторивши першою знайому фразу-кредо:

— Нам сказали, що українського кіно немає. Ми не повірили і зробили фестиваль “Відкрита ніч”. Він ще раз продемонстрував українцям, що таланти серед кіномитців, молодих і професійних, ще не перевелися. Свідчення тому — успіх фільму “Крос” нашої Марини Вроди на Канському кінофестивалі. І безліч творчих пропозицій і запрошень нашим конкурсантам на роботу від багатьох зарубіжних кінокомпаній. Тільки гірко й дуже шкода, що на рідній землі таких талановитих професіоналів не помічають, не шанують — у цьому найнепривабливіший гандж нинішньої української влади.

Отож кінофестиваль “Відкрита ніч. 15-й дубль”, цей чи не найкоротший фестиваль у світі, що триває лише одну коротку літню ніч просто неба, закінчився. Протягом ночі глядачі подивилися приблизно два з половиною десятки короткометражних (а також фрагментів повнометражних) фільмів. Усупереч зливі, що не вишухала впродовж усього перегляду, і тій фінансово-матеріальній скруті, що стала поки що непереборною ознакою національного кінематографа.

Людмила Єфименко-Ілленко спілкується з учасниками фестивалю

Галина АНДРОЩУК
Фото Володимира КОСКІНА

Міжнародна премія імені Володимира Винниченка заснована Українським фондом культури 1990 року і присуджується за особливі досягнення в літературі, мистецтві та благодійництві. За 20 років існування цієї престижної нагороди удостоєні 60 відомих вітчизняних і зарубіжних діячів культури та доброчинців, зокрема з Канади, США, Росії, Австрії, Великобританії, Сирії тощо. Цьогорічними лауреатами стали: відомий поет Леонід Горlach — за історичні романи у віршах “Мамай” та “Мазепа”, журналіст Сергій Шевченко і доктор історичних наук Дмитро Веденєєв — за спільну працю “Розвіяні міфи. Історичні нариси і статті” і письменник, редактор журналу “Донбас” Віктор Логачов — за роман “Прави і винуваті”.

30 червня у Фонді культури, що на вулиці Липській, відбулися традиційні урочистості з нагоди вручення премії. Відкриваючи церемонію нагородження, голова УФК Борис Олійник нагадав присутній історію заснування премії, освяченої іменем Володимира Винниченка — одного з найвидатніших письменників ХХ століття, художника і політика трагічної долі, апологета ідеї класово-національного визволення України, на жаль, досі належ-

ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ВИННИЧЕНКА

но не поцінованого “на Вкраїні милій”. Також Б. Олійник дав високу оцінку творчості кожного з цьогорічних лауреатів. Так відомого поета, автора віршованих глибоко патріотичних історичних романів “Мамай” і “Мазепа” Леоніда Горlach він на-

звав “явищем літератури, якому сьогодні за якістю створеного важко знайти рівних”, Віктора Логачова — “людиною особливо розлогих атестацій”, яка у творчості прагне об’єктивної чесності, що засвідчив його роман про правозахисників-

Олексій Шевченко, Віктор Логачов, Борис Олійник, Леонід Горlach

шістдесятників, вихідців із донецьких країв, — “Прави і винуваті”. Саме цим керувалися, на думку Б. Олійника, й автори збірника “Розвіяні міфи. Історичні нариси і статті” — офіцер запасу СБУ, журналіст Сергій Шевченко та доктор історичних наук, професор Дмитро Веденєєв. Порушуючи такі актуальні питання в історії країни як Українська революція 1917—1921 рр., доба політичних репресій, Голодомор, Друга світова війна і повоєнний визвольний рух, вони чи не вперше на основі розсекречених архівних документів спробували чесно реставрувати трагічне минуле України.

Вручивши премії цьогорічним лауреатам, Борис Олійник закликав присутніх, “ширяючи у вільному польоті”, привітати пошанованих відзнакою колег. На що з радістю відгукнулися знані діячі літератури та мистецтва Євген Лук’яненко, Анатолій Кульчицький, Михайло Шевченко, Анатолій Гай, Петро Осадчук, поділившись думками про творчість кожного з них та високо оцінивши твори, відзначені премією імені В. Винниченка. Завершив імпрезу чудовий концерт, який подарували всім присутнім заслужена артистка України Валентина Матюшенко, піаністка Ірина Литвиненко, сопілкар Борис Матвійчук та дует “Росичі” у складі Антона Дацуника та Анатолія Лавренчука.

Микола МУДРИЙ: «ТРАГЕДІЯ ЛЮДЕЙ У ТОМУ, ЩО ЇХ НЕ ВЧИЛИ БАЧИТИ»

Коли познайомилася з цим чоловіком, пригадалися слова Василя Стуса: “Жив, любив і не набрався скверни”. Він жив на повну, любив, доки вистачало дихання, впускав у своє серце тільки світле й чисте. Саме тому так радіє редакція “Слова Просвіти”, коли з оберемком позитиву й мудрості приходить художник Микола Миколайович Мудрий.

Хоч йому уже 80, але у його очах такий запальний, променистий вогонь, якому позаздрять молоді. “Життя так швидко пробігло, аж не віриться, що ти був, жив і ще щось робиш”, — говорить художник.

Микола Мудрий був червонодеревником найвищого розряду, столяром, дизайнером, винахідником верстатів, ще й освоїв автомобіль і літак. Член Національної спілки художників України й автор збірок спогадів і роздумів: “Розповідай, діду, розповідай...”, “За вічність краси на землі”, “Тату, я їду до тебе...”, “Тобі, єдиній”.

Три роки тому Микола Мудрий втратив свою дружину Людмилу, з якою були щасливими 53 роки і виховали трьох донечок. Дружина завжди є його натхненницею, його пульсом, його богинею.

Дала сили вистояти творчість: Микола малює і на картинах оживляє його Людмила — красива горда жінка, яка дивиться на нас так проникливо, неначе запитує: “Ти зберіг свою любов?”.

Любити взаємно, вірно, чисто й пристрасно — це найбільше щастя, яке дано не кожному. Сьгодні, коли в українців здебільшого душі розхристані, життєвий досвід Миколи Мудрого — безцінний для кожного.

БОГІНІ НЕ ТРЕБА ЯНГОЛІВ

Художник найперше цінує у жінці жіночність. “Пригадую один випадок із дитинства, який став для мене знаковим. Якось у селі біля городу моя бабуся побачила, як метрів за 200—300 біжить мама із граблями. Бабуся говорить: “Колю, побіжи і скажи мамі, щоб не бігла, а йшла поважно”.

Моя бабуся ніколи слів на вітер не кидала, не любила точити лясси. Тоді мені, 12-річному хлопцю, запам’яталися бабусині слова: “Те, що вона біжить, — для жінки не годиться. Жінка по землі повинна не бігати, а йти повагом. Вона не повинна крутити головою направо й наліво, вона повинна йти, як богиня по землі, — повільно, граційно, з високо піднятою головою. Жінка має бути самодостатньою, богині не треба янголів”.

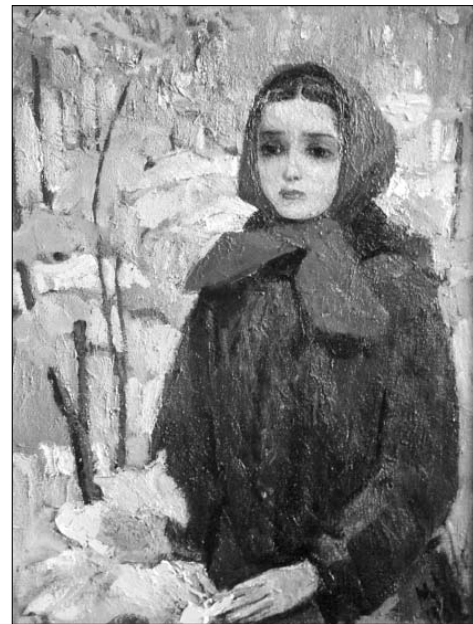
А ще пану Миколі запам’яталося, як бабуся Маруся водила

його у село Недогарки Полтавської області до тітки Уляни: “До нас вийшла жінка у білій сорочці і підняла руки, а рукава, наче крила в лебедя, руда спідниця підперезана поясом широким із червоною і зеленою смужками. Вона все чомусь усміхалася, а зуби, як гарбузове насіння, а щоки горіли, наче спілі яблука, очі були голубі-голубі. Вона сіла біля віконця, моя бабуся почала їй розчісувати волосся. Воно звисло аж до самого долу! Яка то була краса!” Отака вона — українська богиня.

НЕЗАБУТНЯ ДРУЖИНА ЛЮДМИЛА

У творчому арсеналі Миколи Мудрого понад 490 картин, а його героїня — дружина. Розповідає про Людмилу з сонячною усмішкою на обличчі.

Мудрий навчався на другому курсі в Кременчуці і сидів на ган-

ку училища, чекаючи, доки хтось прийде на роботу першим і відчинить двері. Бачив із ганку похнюплених перехожих, купи битої цегли, високі бур’яни.

Раптом із-за цих руїн вигулькнула дівчина — ніби щось неземне. “У голубій сукенці, ранкові промені німбом сяяли над голівкою, вона не йшла, а пливла, навшипинях ступаючи по бруківці, щоб не зашкодити кульбабі чи іншій травинці між камінням. Йшла і сама собі усміхалася”, — згадує художник.

Микола хотів догнати її, але боявся злякати. Потім два тижні шоранку очікував її на ганку, а вона все не з’являлася. Але якось у майстерні хлопець, що стояв біля відчиненого вікна, вигукнув: “Дивіться, яке диво йде!” То була вона!

Через місяць побачив її біля кінотеатру — танцювала з однокурсником. Але Миколу Мудрого не лякали суперники — тому незабаром художник одружився на Людмилі.

Його дружина мала ідеальний слух, співала, грала на гітарі й інших струнних інструментах, на баяні й акордеоні. Жіночу божистість художник бачив у кожному русі дружини, у кожній усмішці.

“Я не міг відірвати очей від її рук — навіть коли вона ліпила вареник, то наче грала на клавішах”, — пригадує пан Микола.

Хоч би в кого бували в гостях, їх завжди просили: “Потанцюйте удвох...” І милувалися красивою молодою парою. А танцювала пара завжди. Згадує, як одного разу щось робив, а Люда на кухні поралася. Раптом почув її голос: “Миколо, кидай усе, бігом сюди, зараз буде бразильське танго”. І вони закружляли...

“Найкраще, чого мене навчила дружина, — танцювати танго. Я відчув себе людиною, вперше усвідомив, що живу на землі й на щось здатен. Коли Люда учила мене танцювати, — я неначе потрапив у казку. Танго навчило мене любити так, щоб не вистачало дихання”, — розповідає художник.

“Далі, все далі летять наші душі... // Що там лишилось від нас на Землі? // Зараз ми вдвох летимо, невмирущі. // Що нам усі? Ми — небесні царі!”, — читаємо у вірші Миколи Мудрого.

Танцювати крізь біль, крізь сльози сміятися, крізь бурі та град іти вперед. Як би низько ми не гнулися до землі, не забуваймо дивитися в небо, — там палає сонце, там ясніють зорі, там краса всього світу.

Наталія АНТОНЮК

МИСТЕЦТВО ПОВИННЕ ПОКАЗУВАТИ ДОБРОТУ

Микола Мудрий любить спостерігати за відвідувачами, які приходять на виставки його робіт — графіки й живопису. Він розповідає, що люди ходять уздовж стіни, не розуміючи, що на картини великого розміру треба дивитися з відстані: “Стоїть відвідувач біля роботи, де зображений якийсь герой: ноги бачить, а голову — ні. І не додумається трохи відійти, щоб роздивитись картину повністю. Щоб побачити, треба відстань. Трагедія цих людей, — що їх не вчили бачити”.

Мудрий говорить, що мистецтво має математичні закони: “Піфагор сильний тому, що довів: музика — це математика, яка має свої ритми. Ритми ідуть із Космосу, завдяки цим ритмам маємо мислення”.

Мудрий відзначає, що нерозуміння мистецтва — масове явище сучасного суспільства: “Люди не підготовлені сприймати живопис, не розуміють призначення мистецтва, вони в ньому так само “плавають”, як і в поезії”.

Художник черпає сюжети для творчості не з книжок, не з чужих картин, а зі свого життя. У Миколі Мудрого досвід багато, — тому такими багатогранними й цікавими є його пейзажі, портрети, історичний живопис.

Художнє кредо митця: “Мистецтво має силу показувати характер й людську доброту”. А ще він зазначає, що художник повинен залишатися безпосереднім, у пізнанні світу має бути, як дитина, що захоплюється дрібницями, які дорослі у шаленстві життя не помічають. “У дорослих почуття безтурботності й радості, як шагренева шкіра, всихають”, — говорить пан Микола.

НАПОЛЕГЛИВА ПРАЦЯ — ЖИТТЄВИЙ ДЕВІЗ ХУДОЖНИКА

М. Мудрий народився 14 січня 1931 року в селі Максимівка Полтавської області. Зростав у великій родині, після смерті батька на війні залишився єдиним чоловіком у сім’ї — було дуже важко.

Але хлопцю все вдавалося — шити, майструвати, плести, малювати. Змалку теслярував: млинки робив, граблі, клепає ко-

си й сапи. Будував хату з мамою та бабусею. Плів рукавиці, шкарпетки, ятері, кошики, конопатив і смолив човни.

Закінчив сім класів. У школі пан Микола малював на замовлення однокласників: дівчатам — квіти, сусідові по парті — кулемета. “Я подобався дівчатам, бо на уроках, коли чогось не знав, вони мені завжди підказували. Учився у школі три роки разом із старшою сестрою, але ніколи в неї не списував, бо я двійок не боявся: коли не знаю, то не знаю. Тому і сидів за першою партою”, — пригадує пан Микола.

Звісно, цікавить походження прізвища Мудрий. “Це не псевдонім. Мій дід із села Мудрівки Черкаської області, звідки й походить прізвище”, — переконує художник.

Пригадує, як навчався у художньому училищі: “Я був наймолодшим учнем, і майстер гарно ставився до старших, а мене не помічав. Тому я образився і вирішив, що своєю наполегливою працею доведу, що маю здібності й можу бути найкращим”. 1964-го Микола Мудрий закінчив Київський державний художній інститут, а потім життя закрутилося...

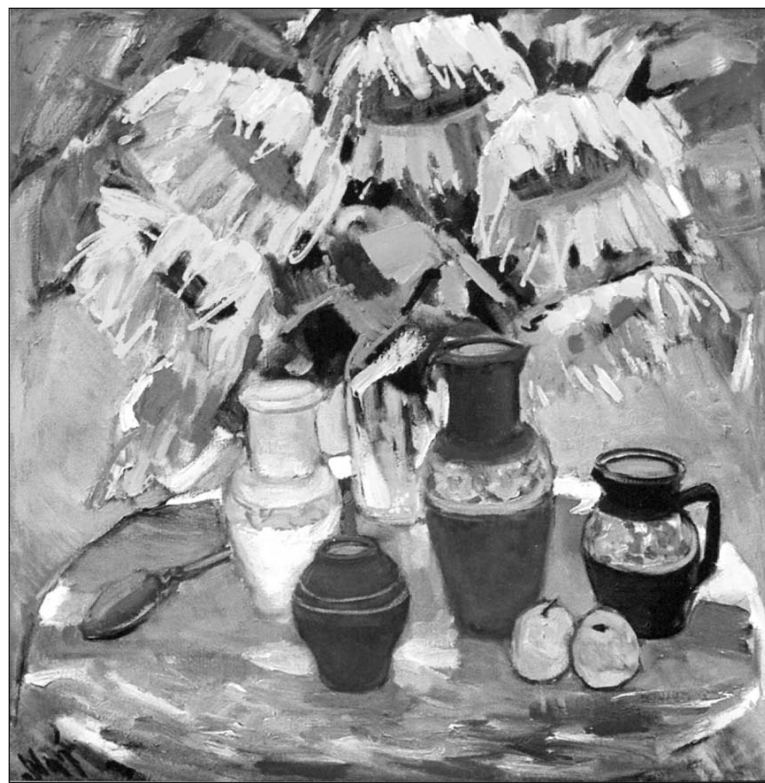
КУДИ ВИ, УКРАЇНЦІ?!

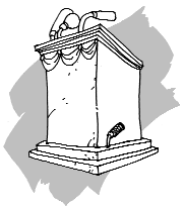
Уся поетична творчість Миколи Мудрого — звернення до українців із засторогою-проханням: “Зупиніться!”. Припиніть руйнувати храми власних душ, не гризьтеся між собою, бережіть природу Батьківщини і не тікайте, як манкурти, з рідного краю.

“За тисячі років до єгипетських пірамід і до американських хмарочосів в Україні вже була білесенька хатка, коло якої був вишневий садок, де гули хрущі”, — говорить художник.

Ось у вірші “Куди ви, українці?”, Микола Мудрий пише: “Подивіться ж навкруги. // Ви що, вже посліпли?! // Чорноземи Бог вам дав // Можна з хлібом їсти. // Люди ж ви, чи вже не люди, // Що з вами зробили? // Всі йдете на захід Сонця // Вже вам світ немилий?!”.

Автор закликає українців пам’ятати свій рід, берегти пам’ять про своїх дідів-прадідів: “Як онуки пробудяться з сну // І весняні громи пролунають // Перед тим, як почати сівбу, // Хай про діда свого пригадають!”.

ПЕНСІЙНИЙ ШОК БЕЗ ТЕРАПІЇ

У цій ситуації, дивовижній навіть для нашого звиклого до всього народу, вражають дві речі. Перше — за півтора роки нової влади, схоже, ще не було закону чи реформи, які б викликали таку негативну реакцію суспільства. Друге — ще не ухвалювався такий закон, який стосувався б такої кількості громадян. Тому треба поміркувати не лише над змістом пропонованої реформи, а й над тим, як влада звалася на такий крок.

Однак 16 червня Верховна Рада ухвалила закон про пенсійну реформу в першому читанні. І до кінця цієї сесії, тобто до 8 липня, влада відверто планує ухвалити цей закон у другому читанні і подати на підпис президентові, а він підпише його миттєво.

Що ж відбувається в нашому суспільстві? Модератор “круглого столу”, заступник голови НФПУ Григорій Кабанченко заявив, що ТАКА реформа — це просто нахабний виклик суспільству й насправді ілюзій уже нема: про якесь коригування закону говорити важко, його необхідно негайно зупинити і готувати нормальну реформу.

Учасники дискусії все ж спробували бодай коротко охарактеризувати цей проект закону. Щодо цього висловилися генеральний секретар Всеукраїнського конгресу профспілок Петро Петриченко, відомий політик, голова Союзу жінок України “За майбутнє дітей” Валентина Семенюк-Самсоненко, колишній перший заступник міністра праці й соціальної політики Павло Розенко. Зазначимо коротко про пенсійну реформу: новий закон різко погіршує соціальний захист і тих мільйонів громадян, які вже на пенсії, і тих мільйонів, які готуються до неї. Йдеться не лише про горезвісне підвищення пенсійного віку для жінок до 60 років. До речі, цілком можливо, що буде підвищення й для чоловіків. Поки що вводиться норма для виходу на пенсію чоловіків — державних службовців у 62 роки, а не в 60. Але можливо, що цей пенсійний вік спробують “протягти” для всіх чоловіків, так би мовити, “для вирівнювання” позицій.

Можливо, не менш суттєво й те, що різко, на 5 років, і чоловікам, і жінкам збільшується трудовий стаж, необхідний для отримання пенсій. І введення нової формули нарахування пенсій, за якою зменшується

“Останній шанс скоригувати пенсійну реформу: пропозиції профспілок, експертів та політиків”. Таку назву мав “круглий стіл” в УНІАН, проведений Національним Форумом профспілок України, одним із найбільших незалежних профспілкових об’єднань країни. Песимістичне, якщо не сказати розпачливе формулювання в назві заходу — “останній шанс” — має, на жаль, цілком реальне підґрунтя. Справа в тому, що позаду був уже цілий цикл подібних заходів, проведених профспілками, було обговорення в усіх областях України, доволі активне, на відміну від імітації “обговорення”, проведеного владою. І висновок цих обговорень був однозначно негативним. Були, нарешті, парламентські слухання, де практично ніхто не сказав доброго слова про затіяну владою пенсійну реформу. І ось “резюме”, реакція влади: пенсійну реформу — впровадити! І негайно.

розмір пенсій по всій державі для нових пенсіонерів десь на 200—210 гривень порівняно з теперішньою формулою. “Реформатори” докотилися до того, що у своєму законі “наїхали” на соціальний захист інвалідів. І нарешті таке: з трудового стажу жінок хочуть вилучити декретну відпустку! І це при загальному збільшенні потрібного для пенсії стажу. Ліквідується норма, що існувала десятиліттями!

Що робити? Все ж діяти, закликав народний депутат України Андрій Павловський. Як міністр праці й соціальної політики опозиційного уряду він давно вніс альтернативний проект закону про пен-

сійну реформу. Звісно, правляча коаліція такого парламенту навіть до рук не взяла цей законопроект. Але боротьба триває. Фракція “БЮТ-Батьківщина”, до якої належить депутат, не проголосувала 16 червня за урядовий законопроект. Далі планується подання не менш як 45-ти депутатів від опозиції до Конституційного Суду з вимогою визнати неконституційним урядовий закон про пенсійну реформу. І нарешті депутат закликав до масових акцій громадян проти затіяної пенсійної реформи, зазначивши, що тут повинні сказати слово незалежні профспілки. До речі, і сам Павловський є головою Київської

міської організації Конфедерації профспілок України. “Люди повинні сказати своє слово, бо влада глухоніма, і реагує лише на організований протест громадян, — зазначив депутат. — Інакше замість обіцяного перед президентськими виборами підвищення пенсій — підвищення пенсійного віку. Замість якоїсь “шокової терапії”, про яку теревенить влада, маємо шок без терапії”.

Павловський навів свіжий приклад. Днями президент Янукович підписав ще один закон, ухвалений нишком, який обмежує вже й так куці соціальні права людей. Нагадаємо, що в інтерв’ю “Слову Просвіти” (ч.15 за 2011 р.) Андрій Павловський розповів, як влада проштовхує через парламент поправки до низки законів, якими знімають пільги для кількох категорій громадян. І ось цей закон ухвалено, підписано. Влада без вагань “вдарила” по чорнобильцях, по мільйонах дітей війни, яким свої законні пільги доводиться відсуджувати в судах. (Наша газета писала й про цю проблему в публікації “Діти якої війни?” (“СП”, ч. 6, 2011 р.). І ось пільги нахабно знято, порушуючи Конституцію України. Опозиція опротестовує в Конституційному Суді й цей “підпільний” закон. Але чи не забагато вже такого наступу на права людей?

Не випадково на “круглому столі” виникло запитання: як же могла влада піти на таку явно антинародну пенсійну реформу? Що її спонукало, які мотиви? Першим, звісно, було названо прагнення догодити Міжнародному валютному фонду, щоб виклянути ще три мільярди доларів кредитів до тих десятків мільярдів, які вже влада невідомо для чого набрала і невідомо куди поділа. Друга мотивація ще примітивніша — обікрати всіх, аж до інвалідів включно, аби й далі жирували олігархи і могли за рік не подвоювати, а десятикратно збільшувати свої статки в мільярдах доларів. Але називалася й ще одна мотивація: випробувати, наскільки терплячий у нас народ, наскільки немічні його провідники, тобто опозиція, демократичні сили? Що ж, теж резонна причина...

ДРУЖБА ПІД ПРАПОРАМИ ЖИРИНОВСЬКОГО

У календарі “нержавіючих” радянських свят, які ми все відзначаємо, не прагнучи надати їм державницького, українського змісту, є й таке, як День молоді. Що ж, молодь потребує уваги суспільства. Правда, краще б владі, замість казенних “днів”, виявити реальну увагу до молодіжних проблем. Та й відзначати можна по-різному.

Фото “Високий Вал”

мельського облвиконкому Білорусі Володимир Дворнік.

Хто проводить, фінансує, той і замовляє. Тож під камуфляжем фестивалю неприкрито проглядають справжні ідеї таких акцій. Як мінімум, це підігрівання нос-

тальгії за колишнім Радянським Союзом попри те, що більшість молодих учасників фестивалів узагалі не жили в ті часи. Основний задум — пропаганда ідеї відновлення імперії. Комуністичної, капіталістичної, російської,

слов’янської — байдуже якої, аби імперії.

До речі, щодо слов’янства. Чернігівська “Просвіта” неодноразово пропонувала владі проводити справді міжнародні слов’янські фестивалі, враховуючи, що в Європі близько десяти слов’янських народів. Але, схоже, кремлівські математики навчені рахувати лише до трьох, і такий формат не вписується в задум організаторів. Аякже, уявімо, що придуть юнаки і дівчата з Болгарії, Польщі, Чехії, Словаччини, інших країн, вільні, ерудовані молоді люди з держав — членів Євросоюзу і НАТО. Та вони будуть тут як інопланетяни. Отож краще фестивалити по-радянському.

І цьогоріч організатори (а ними були росіяни) прагнули вразити помпезністю. У вигляді макетів були “давньоруські міста”, звісно ж, “руські” у сенсі російські, виставки, концерт народно-го артиста всіх республік Ніколая Баскова.

Але родзинкою акції став приїзд Патріарха Московського Кіріла. Оскільки акція відбулася хоч і на прикордонні, але все ж на українській землі, звісно ж, будівничий “руського міра” сповна використав цей приїзд для пропаганди “слов’янського братерства на трьох”.

Тут можна б сказати про доволі сумнівне “слов’янство” московитів, зокрема й особисто Кіріла Гундяєва. У глави Російської православної церкви досить клопотів по “окормленню” постави і в себе в Росії. Зокрема молоді, задавленої безробіттям та іншими соціальними проблемами, потопаючої в алкоголізмі і наркоманії — останнє зовсім не є перебільшенням, особливо щодо безпросвітної російської глибини.

Але у кремлівських душпастирів інші клопоти, тому й треба фестивалити. Тим паче, цього року дійство відбулося під доволі промовистим підбором партійних прапорів. Над росіянами майоріли прапори ЛДПР — це Ліберально-демократична партія Росії, яку очолює Володимир Жириновський, і цим усе сказано. З нашого боку розмахували прапорами їхні побратими з ПСПУ, тобто прогрес-соціалісти Наталії Вітренко. Як кажуть у народі, яке їхало, таке й здибало. А депутатів Верховної Ради представляла Партія регіонів, із головним рукомомом і семафором нашого парламенту Чечетовим. Воістину, слов’янська єдність...

Матеріали підготував
Петро АНТОНЕНКО

Микола ТАБОРИТ

СПОГАД

— Зі “Слова Просвіти”? — перепитав Віталій Іванович. — А знаєте, колись мої батьки теж були в “Просвіті”. Це було ще до того, як вони побралися, напевно року 1937-го. Пригадую, мама з батьком розповідали, що в них у селі і хор був, влаштовували концерти, театральні вистави... Громадська бібліотека була, читали українські книги, зокрема Тараса Шевченка. Поляки її забороняли (до 1939 р. його мала батьківщина була під Польщею, а за кілька десятків кілометрів, по Случі й Горині проходив кордон із Советською Україною — *Авт.*). Тому діяла вона підпільно. Коли на село налітали польські жандарми, то карали за це.

— А коли у вересні 1939 року прийшли советські війська?

— Так само карали, а “Просвіту” одразу закрили. Ось так!

ЗА КОРДОНОМ

— Віталію Івановичу, але тема нашої розмови буде про нейрохірургію. Тому почну з незвичного, на перший погляд, запитання: у скількох країнах Вам довелося побувати?

— Простіше назвати, в якій країні я не був. У Європі немає жодної країни, де б я не побував. А в таких країнах, як США, Франція, Німеччина, Японія — по кілька разів. І довелося відвідати не лише високорозвинені країни, а й з меншим соціально-економічним рівнем, зокрема, й системи охорони здоров'я...

— Рівень української нейрохірургії й наукових досліджень у цій галузі можна порівняти з їхніми?

— За інтелектуальним рівнем українські фахівці стоять на голову вище, набагато розумніші. Але програємо в іншому. Нам хронічно бракує найсучаснішого медичного обладнання. Звичайно, в інституті нейрохірургії ми все маємо: МРТ, комп'ютерну томографію і все інше. Наприклад, як ви знаєте, організували акцію, купили лінійний прискорювач — апарат, який дає можливість без операційного втручання впливати на пухлини головного мозку. Ми маємо можливість застосувати усі технології, які є в США, Європі, тільки за рахунок пацієнтів, якщо вони можуть оплатити, або спонсорів.

На Заході, де є страхова медицина, всі витрати беруть на себе страхові компанії. Або ж самі пацієнти, маючи нормальні зарплати, можуть усе оплатити. Приміром, є така патологія — анеризми головного мозку. Їх можна оперувати без трепанації черепа. Через судину можна зайти в цю анеризму і виключити її. Але для цього треба такі спіралі — “коїлси”. Так-от, цих спіралей треба від п'яти до десяти. Але одна така спіраль коштує тисячу доларів. За кордоном це не проблема. Скільки треба, стільки страхова компанія платить. У нас знайти ці п'ять тисяч доларів далеко не кожному під силу.

Або свіжий приклад. Шойно перед вами був пацієнт, у якого торсійна деформуєча м'язова дистонія. Дуже рідкісне захворювання. Найсучасніший метод лікування цієї патології — це вживлення глибинних довготривалих електродів. Вони називаються ДіБіеС. Тобто, глибинна мозкова стимуляція. Але цей стимулятор один (а їх треба два) коштує 12,5 тисяч євро. Щоб зробити хворому операцію, треба придбати цих стимуляторів на 25 тисяч. Вони забезпечують йому повне одужання. У нас же рідко хто може собі це дозволити.

— Кілька днів тому уряд Азарова пообіцяв підняти зарплату нашим лікарям на 300 гривень. Можна порівняти зарплати вітчизняних нейрохірургів із доходами Ваших колег за кордоном?

— Ні (*сміється*), ці речі просто неспівставні. Такий провідний інститут, як наш за рівнем технічної оснащеності відповідає рівню їхньої звичайної лікарні, то про оплату праці наших лікарів краще б мовчати. Ми жебраки, якщо порівнювати з тим, що є за кордоном. У них по заробітках на першому місці юристи, на другому — лікарі. Найбільше заробляють кардіологи і нейрохірурги. Здорове серце і мозок людини — найголовніше.

МОЖЛИВОСТІ УКРАЇНСЬКОГО ІНТЕЛЕКТУ

Збираючись на зустріч із Віталієм Івановичем ЦИМБАЛЮКОМ, академіком АМНУ, заступником директора з наукових питань Інституту нейрохірургії АМН України, заздалегідь домовилися і в загальних рисах окреслили тему розмови. Але не сподівався, що це так просто буде зробити. Прийшовши, у приймальні побачив чималу чергу хворих. Дивлячись на пацієнтів, забракло со-вісті зайти до нього у призначений час...

Щоправда, коли береться класична ембріональна стовбурова клітина (це на ранніх етапах розвитку зародка), то є небезпека трансформування її в онкологічну пухлину. Як правило, беруться власні стовбурові клітини: свій кістковий мозок, береться жирова тканина, шкіра і з них вирощуються стовбурові клітини, які можна потім повертати цьому ж пацієнтові. Вони, звичайно, не такі, як ембріональні, ті мають більші потенційні можливості, але й ці достатньо гарно працюють. Зараз вони надзвичайно ефективні в кардіології, при черепно-мозкових травмах, гематологічних проблемах, при анемії. Широко використовуються для регенерації кісткової тканини, почали вирощувати хрящі. Нині вирощують навіть зуби, шкіру. По суті, завдяки стовбуровим клітинам можна робити будь-які “запчастини” для людського організму.

ПРО МОВУ Й ПРОФЕСІОНАЛІЗМ

— Віталію Івановичу, крім усього іншого Ви завідувач кафедри нейрохірургії Національного медичного університету ім. О. Богомольця. Із багатьох країн навчаються у вас студенти?

— Із багатьох. Якщо не зраджує пам'ять, більше ніж із п'ятдесяти.

— Викладання проводиться державною мовою?

— Для наших студентів, так. Для іноземних, наприклад, зimbabwe, ангольцям, сомалійцям, росіянам і т. д. — російською. Але останні два роки введено й англомовні групи, де наші викладачі викладають англійською.

— Тобто зimbabwe, ангольцям, сомалійцям, росіянам і т. д. треба читати російською?

— Ні, чому ж. Були у нас малайзійські групи, які добре вивчили українську мову. То їм без проблем читали лекції державною. Серед іноземних студентів є надзвичайно обдаровані. Зараз у мене навчається ординатор із Пакистану. Він знає вісім мов, зокрема й українську.

— Упродовж свого наукового, педагогічного і професійного життя як професор і нейрохірург багатьом молодим відкрили велику дорогу в життя?

— О, на це важко відповісти. З 1986 року викладаю на кафедрі. Під моїм керівництвом 11 науковців захистили докторські та кандидатські дисертації. Мої учні тепер працюють провідними нейрохірургами у США, Франції, Німеччині і деяких інших країнах далекого і близького зарубіжжя. Це ще одне свідчення того, що серед українців багато талановитих лікарів.

ДЕ НОБЕЛІВСЬКІ ЛАУРЕАТИ?

— Якщо ми такі талановиті, то де ж тоді наші Нобелівські лауреати в галузі медицини?

— А їх найближчим часом і не буде. І зараз поясню чому. Навіть не враховуючи політичних нюансів. Авторами багатьох геніальних наукових ідей є українці. Ну, наприклад, усім відомо, що саме українець Іван Пулюй відкрив рентгеновські промені, але його першість віддали Рентгену. Юрій Вороний 1933-го зробив першу пересадку нирки у світі, а тепер їх масово роблять за кордоном. Тобто ідеї генеруються, але немає технічної можливості їх реалізації. Я не раз розповідав людям про нашого земляка Федора Сербиненка, заступника директора Московського інституту нейрохірургії, який перший запропонував ендоскопічні внутрішньосудинні операції без трепанації черепа. Цю ідею підхопили й у нас, в інституті нейрохірургії, почали успішно робити операції. Тоді, ще при Ромоданові, приїздили німці, французи, голландці вчитися у нас. Але через брак найновішого технічного оснащення ми не змогли цього розвивати, удосконалювати. Вони ж пішли далі, і зараз за кордоном пропонують багато нових технологій, хоча ідея наша.

— Отже, найближчим часом нам на Нобелівських лауреатів не сподіватися?

— Будуть, але якщо вони зі своїми ідеями поїдуть у Штати або в Японію, працюватимуть на їхньому обладнанні. І тільки тоді ці відкриття будуть визнані. До речі, за кордоном багато вихідців з України, які стали Нобелівськими лауреатами. Їх близько десятих.

ХТО ЗАПОВНЮЄ НАШ МОЗОК?

— І останнє. Ви, як нейрохірург, можете відповісти: чи справді можливості людського мозку необмежені?

— Структура мозку унікальна. То тільки Творець чи Господь Бог міг таке створити. І чим більше живу, тим більше розумію, що напевно еволюція могла створити такі речі. Я багато разів цей мозок бачив, вивчав... І подумати, що в ось цьому кілограмі триста, кілограмі чотириста (а в когось і до двох) мозку, можуть народжуватися такі геніальні думки — це просто неймовірно.

У людини є багато мозку резервного. Взагалі вважається, що у нас працює близько 10 відсотків активного мозку. Решта в резерві. Але життя показало, що якщо центр, скажімо, управління рукою травмується або пошкоджується, то сусідні ділянки беруть на себе цю функцію. У ранньому віці, особливо у дітей, вона відновлюється повністю. У людей старшого віку це відбувається повільніше.

— Як впливає старіння організму на мозкову діяльність?

— Старіння — це насамперед старіння судин: мало крові, мало кисню і мозок меншає в об'ємі. Але в людей інтелектуальної праці, які постійно тренують мозок, до глибокої старості зберігається активна розумова діяльність.

— Величина мозку позначається на інтелекті окремої людини, і взагалі — певної нації?

— Тургенєв, наприклад, мав великий мозок, десь більше 2 кг. Анатоль Франс — близько 900 гр. У жінки маса мозку менша, ніж у чоловіка. Але в середньому жінки розумніші за чоловіків. Тут є багато особливостей. По-перше, якщо нема кисню і поживних речовин, мозок не може працювати. По-друге, це пов'язано з певною генетичною спадковістю, зокрема з виробленням спинномозкової рідини. Надзвичайно багато факторів... І плюс тренування. Дитина ж народжується чистою — tabula rasa (чистий лист). Якщо, наприклад, у тварин від народження закладено інстинкти щось зловити чи з'їсти, то людина народжується зовсім безпорадною. І якби нас не навчали, якби ми з покоління в покоління не накопичували і не передавали знання, ми б не були людьми. Кожне нове покоління народжується з нульовою пам'яттю. І якщо попереднє покоління припускалося певних помилок у житті, то наступне, без знання історії і досвіду власної родини, власного роду, народу проходитиме ті ж самі кола пекла помилок.

«УКРАЇНЬСЬКА РОДИНА» В СУРГУТІ

Надія КИР'ЯН

1990 року Володимир Євгенович привіз з України культурно-просвітницьку літературу, газети, журнали, поширював серед земляків. Тоді він працював водієм на КамАЗі, і на автомобілі спереду намалював синьо-жовтий прапор і величезний тризуб. Їздив із цими символами аж у Казань. “Хлопці з України, що зустрічалися по дорозі, ледве зі своїх автовок не випадали від здивування, — розповідає Володимир Євгенович. — А інші ніяк не реагували. Тільки на одному підприємстві керівник зробив зауваження. Я йому пояснив, що тризуб — знак київських князів, наших далеких предків”.

Павло Клименко, якого обрали першим головою “Української родини”, тодішній депутат міської ради вийшов із синьо-жовтим прапором. На той час ще існував Радянський Союз. Але українство пробуджувалося.

Безпосереднім поштовхом до створення товариства “Українська родина” був приїзд вокально-інструментального гурту зі Львова, який виконував пісні Січових Стрільців. В. Халімончук тоді увійшов до складу ради. Основний напрям діяльності товариства — проведення культурологічних заходів.

1992 року заснували українську недільну школу, єдину в Тюменській області, навіть у Західному Сибіру, яка працює й нині. Школи, які створювали в інших містах, були ліквідовані через відсутність фінансування.

У Сургуті спочатку зуміли домовитися з мером міста про оплату вчителям з міського бюджету. Директор міської середньої школи № 26 виділив приміщення. У неділю діти вивчали й вивчають українську мову, літературу, географію, історію, народознавство, а також музику й спів. Вчителі високопрофесійні, дипломовані, з України. 12 років керувала українською недільною школою Дора Миколаївна Соломошук, зараз вона повернулася в Україну, в Кам'янець-Подільський. “І хоч фінансування вже 4

Коли було проголошено незалежність України, зарубіжні українці відчули величезний духовний підйом, належність до великої родини, пробудилися до національного життя.

У місті Сургуті Тюменської області 1991 року було засновано Культурно-просвітницьке товариство “Українська родина”, нещодавно просвітяни святкували 20-річний ювілей. Гість нашої редакції Володимир ХАЛІМОНЧУК, один із засновників, голова Товариства розповів про історію його створення та сучасне життя просвітян Сургута.

роки нема, школа тримається на ентузіазмі вчителів та батьків, — розповідає Володимир Євгенович. — У Росії вийшов закон, щоб фінансування подібних шкіл із бюджетів міст передали до областей, а там вимагають оформляти ліцензію, що дуже складно. В Україні держава піклується про школи з російською мовою навчання, виділяє понад три мільярди гривень, а ми не маємо ні копійки. Раніше для учнів, які ходили в українську школу, хоч був стимул — Україна надавала гарантовано місця у ВНЗ за умови, якщо в атестаті випускника немає трійок. На Росію виділявся ліміт — 50 місць. Десятки абітурієнтів за рекомендаціями громадських організацій вступали до ВНЗ України. Потім більшість із них в Україні й залишилися, а до них переїжджали батьки. Цього року таке положення скасовано, отже, такого стимулу для дітей, на жаль, не буде.

Шість років тому ми започаткували створення українського народного архіву Тюменської області, — продовжує розповідь В. Халімончук, — адже тут було дуже багато репресованих українців. Ще за часів Мазепи, Хмельницького сюди було вислано багатьох козаків. Коли Катерина II зруйнувала Запорозьку Січ, сюди були вислані генеральний писар війська Запорізького Іван Глоба, де він і помер, полковник доби гетьмана Мазепи Григорій Новицький, який першим з європейців описав побут тутешніх корінних народів ще 1715 року.

Я вже відшукав понад 300 різних документів: довідки, рукописи, фото з Тобольського архіву, вирізки з газет про життя й діяльність українців, про приїзд офіційних делегацій тощо. Плануємо створити енциклопедію

українців Тюменської області. Зібрали багато матеріалів”.

Від організації “Об'єднання українців Росії” В. Халімончука призначили координатором по Тюменській області. У Тюменську область входять два автономних округи: Ханті-Мансійський і Ямало-Ненецький. У кожному з округів мешкає 13—15 % українців, 60—70 % росіян. Корінне населення — ханти і манси. Там існує державна програма зі збереження національних звичаїв. Населення, яке мешкає в тайзі, займається традиційними промислами (рибальством, мисливством, вирощуванням оленів тощо), ще не зросійшилося. А міста багатонаціональні. Багато людей приїхало на розвиток нафто-газового комплексу з України, Білорусі, Азербайджану, Вірменії, Дагестану тощо. В Сургуті мешкає понад сто національностей. Є 27 національно-культурних об'єднань. Щороку в День слов'янської писемності проводяться конференції, є традиційне загальноміське свято національних культур “Суцвіття”. Українці беруть активну участь у цих заходах.

Рік тому просвітяни створили жіночий клуб “Берегиня”, ансамбль із такою самою назвою. Члени клубу вишивають, роблять виставки, виступають із концертами. При КПТ “Українська родина” створено музей “Український рушник”.

Володимир Халімончук має козацьке звання полковника, він керівник козацького осередку в Сургуті.

“Українська родина” плідно співпрацює з Генеральним консульством України в Тюмені з перших днів його відкриття 1995 р. На прохання Генерального консульства В. Халімончук

займався питанням передплати українських газет. Ситуація в інформаційному полі, за словами Володимира Євгеновича, специфічна: “У каталозі 6 журналів і близько 40 газет. Майже всі російською мовою, переважно господарчого спрямування. Жодної громадсько-політичної газети. Передплатити “Слово Просвіти” там неможливо. “СП” і “Україну козацьку” надсилає Павло Клименко, який був головою Тюменської організації, зараз живе у Києві. Раз на місяць поштою надходить “Наша віра”. Таким чином підтримуємо зв'язок з Україною. І ще — через Інтернет. Телебачення подає переважно негативну інформацію про Україну: про аварії, стихійні лиха тощо. У Сургуті є корпункт щомісячної газети “Голос України в Західному Сибіру”, яка виходить у Тюмені за підтримки адміністрації Тюменської області. Вона розповсюджується серед українських організацій Західного Сибіру вже 10 років. Я розповсюджую газети по українських організаціях Тюменської області, ще надсилаю в Мурманськ, Владивосток, Казахстан (Павлодар). Усе робимо за власний кошт: поїздки на конференції, концерти, виставки тощо. Останні шість років товариство жодної допомоги не отримувало.

2009 року я під час відпустки побував на п'яти науково-практичних конференціях: дві у Києві, одна в Москві (україністів Росії), одна в Татарстані й одна в Тюмені. Від нашої організації ми брали участь у чотирьох Всесвітніх форумах українців.

У Сургуті вперше в Тюмені була створена релігійна громада УГКЦ. Створили її члени “Української родини”. Є священник, проводяться обряди. Створено осередки в інших містах округу.

Організація допомагає українцям, які потрапили в скрутне становище. Адже багато людей приїжджають сюди нелегально, без реєстрації. Якщо у них щось трапиться, їм нема куди звернутися, вони звертаються до “Української родини”. Кошти для допомоги тут і самі збирають, і звертаються в різні інстанції.

Багато людей вдячні “Українській родині”, бо тут працюють небайдужі.

«З ІМЕНЕМ МАРКА ЧЕРЕМШНИНИ»

Володимир КАРИЙ, голова Творчого клубу ім. Марка Черемшнина, директор Видавничої фірми “Прут-Принт”, м. Снятин

“Я вірю, я певний, що вільний геній цього народу створить нову національну культуру...”

Ці заповітні слова класика української літератури, співа Гуцульщини і Покуття, новеліста Марка Черемшнина (Івана Семанюка) взято епіграфом для диплому лауреатів літературно-мистецької премії його імені із фотосвітлиною “народного адвоката” (початок ХХ ст.).

Ця премія вручається кращим письменникам за активну літературно-мистецьку діяльність із 1998 року разом із нагрудною медаллю та невеликою грошовою винагородою. Присуджується премія за рішенням комісії, яка складається в основному із діячів місцевої “Просвіти”, спільним рішенням Снятинської райдержадміністрації і районної ради Івано-Франківської області.

За 13 років лауреатами премії імені Марка Черемшнина — видатного майстра слова, щирою захисника прав простого люду, активного громадського діяча, побратима новелістів Василя Стефаника, Леся Мартовича та педагога, першого голови Снятинської “Просвіти” Василя Равлюка — стали 67 діячів літератури, науки та культури за творчість і активність у громадському житті — земляки письменника.

Серед лауреатів премії — прозаїк і публіцист Ярема Голя, поети — педагог Мирослав Попадюк, нинішній голова районної “Просвіти”, директор Видавничого центру “Просвіта” у Києві Василь Клічак, професор із Чернівців Богдан Мельничук, композитор Петро Корж, місцеві журналісти — Калина Ватаманюк, Іван Грекул, Юліан Радич, Йосип Палатинський, педагог-краєзнавець — Руслана Кіреева, Василь Харитон, Марія Фуштор, Теофіл Виноградник за поетичні та художньо-публіцистичні твори.

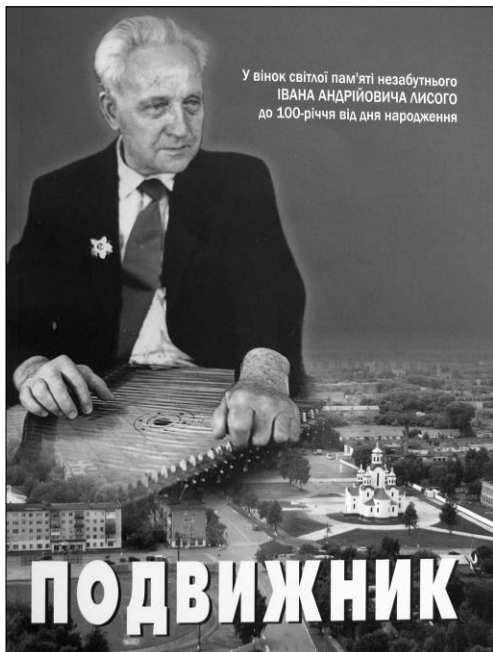
Художники Дмитро Лазаренко, Емануїл Храпко, краєзнавці Микола Болотенюк, Роман Касіян, Іван Мисюк, хорова капела “Діброва” (с. Белелуя), шкільний фольклорно-етнографічний ансамбль “Родина” (с. Підвисоке) та десятки інших ентузіастів культури.

У червні дні снятинці та косівчани відзначали 137 річницю від дня народження Марка Черемшнина, 100 річницю виходу в світ його першої збірки “Карби” і 120 літ від дня народження його дружини Наталії Семенюк (першого директора літературно-меморіального музею письменника у Снятині).

Звання лауреата, медаль, літературно-мистецьку премію імені Марка Черемшнина 2011 року отримала: у номінації “Література” Марія Стрипчук-Палійчук, літераторка, викладачка Снятинського агротехнікуму за видання книг “Душа” та “Між добром і злом”; у номінації “Краєзнавча робота, просвітницька діяльність” звання лауреата (за рекомендацією редакції “Слово Просвіти”) удостоєний Василь Марусик, уродженець с. Белелуя, журналіст-краєзнавець, заслужений журналіст України, редактор творчого об'єднання “Культура” Національної радіокомпанії України за цикли радіопередач літературно-публіцистичної та історико-краєзнавчої тематики та з нагоди його 70-ліття.

У номінації “Образотворче мистецтво” лауреатом став Ярослав Заць, заслужений художник України за високу виконавську та професійну майстерність, проведення багатьох виставок своїх художніх робіт.

Номінація “Концертно-виконавська діяльність” поповнилася колективом народного аматорського жіночого вокального ансамблю “Вишиванка” Заболотівської дитячої музичної школи (керівник — Лілія Лукашук) за високу професійну виконавську майстерність і з нагоди 10-ліття творчої праці.

Зоя ШАЛІВСЬКА, просвітянка, член НСЖУ, м. Конотоп Сумської області

Вечір, присвячений пам'яті відомого не лише на Сумщині краєзнавця, історика Івана Ли-

ВЕЧІР ПАМ'ЯТІ ІВАНА ЛИСОГО

сого, відбувся нещодавно в Конотопі. Про великого патріота, одного з фундаторів конотопської “Просвіти”, що зазнав нелюдських страждань у сталінських таборах, йшлося в публікаціях “Слова Просвіти”. А відомий етнограф Лідія Орел із великою повагою писала про співпрацю з цією неординарною людиною у своїх останніх книгах “Ми просто йшли” та “Українське Полісся. Те, що не забувається”. Вона пише: “Незабутньою залишається зустріч і спілкування з краєзнавцем Іваном Лисим із Конотопа. Іван Андрійович добре знав історію кобзарства Сумщини та Чернігівщини, приятелював з Олександром Корнієвським, грав на бандурі й декілька зробив сам. За його порадою для Музею придбано 12 бандур. Від І. Лисого були записані відомості про кобзарські капели й ансамблі Сумщини, зокрема, про капелу Конотопа”.

На цьому вечорі була презентована книга про нашого славного земляка. В ній автори, в основному просвітяни, щиро діляться спогадами про спілкування, співпрацю з Іваном Лисим, якого вважають своїм учителем. А головне в книзі — краєзнавчі розвідки, вірші, спогади, які він написав у різні роки. Розповідаючи про свої поневіряння на заслання, Іван Андрійович пише: “Я поставив собі за мету вижити для боротьби проти осоружної мені кривавої імперії босяків-садиств”.

Авторці цих рядків пощастило розшукати спогади І. Лисого про пережите на лісопозах, фотографії, замальовки з таборів. Збереглося і родинне обійстя на вулиці, названої його ім'ям, звідки юнака разом із батьками вигнали на чужину, та будинок, у якому утримували нещасних селян перед етапом. А ось як він описує останню домівку українських хліборобів: “У лісі часто траплялися могили з хрестами, де були розпличчасті, зроблені хімічним олівцем надписи, що це небіжчик із Білоцерківщини, Київщини чи Полтавщини, вбитий при спробі втекти. Схиливши голови, ми хрестилися, віддаючи шану невідомим, про яких ніколи не дізнаються рідні, де вони навіки упокоїлись”.

Також продемонстровано фільм про страдницький шлях Івана Андрійовича, який зняла місцева телестудія, та літературно-музичну композицію, яку підготували учні Вищого професійного училища під керівництвом голови конотопської “Просвіти” Ольги Банитюк. А маленькі бандуристки з музичної школи виконали українські народні пісні, які він любив. Виступали краєзнавці, просвітяни, гості з Києва та Чернігова, дякували благодійникам, завдяки яким книга побачила світ, говорили про необхідність створення музею Подвижника, а також про збереження та використання його безцінного архіву.

“На противагу “русскому міру” нам треба будувати свій “Український світ”.

Василь МАРУСИК,
Київ—Львів—Коломия—
Белелуя

У Львові, Коломії та в с. Белелуї на Івано-Франківщині відзначили 150-річчя видатного організатора практичної та наукової медицини доктора Євгена Озаркевича. В історію української медицини Євген Озаркевич (1861—1916) увійшов не лише як автор перших наукових медичних публікацій українською мовою. Він був засновником і головою Українського лікарського товариства у Львові, Лікарської комісії НТШ, редактором першого українського санітарно-гігієнічного журналу “Здоров’є”, доцентом-викладцем (викладав українською!), радником і членом Найвищої ради здоров’я у Відні. Ініціював Озаркевич і дослідження карпатських курортних зон.

“Праця наша дасть гарний плід, тому сміло і з повною надією на кращу долю для нашого народу дивимось у наше майбутнє”, — зазначав він 1 лютого 1909 року, відкриваючи від імені Головного Виділу Товариства “Просвіта” у Львові перше загальне засідання Просвітньо-економічного конгресу. Серед почесних гостей вітав він знамих українців — діячів науки й культури з Австро-Угорщини та Росії. Серед них — редактор і видавець творів Тараса Шевченка Василь Доманицький, делегат петербурзької “Громади” Олександра Назарієв, засновник і видавець газети “Рада” Євген Чикаленко, чільні діячі “Просвіти” й “радівські” співробітники Ольга та Василь Корольови, етнограф Вадим Щербаківський із Києва,

ФУНДАТОР УКРАЇНСЬКОЇ МЕДИЦИНИ

В’ячеслав Липинський із Волині та багато інших видатних діячів тогочасного громадсько-культурного життя. Серед запрошених до почесної старшини конгресу галичани, діяч “Просвіти” Олександр Борковський, професор Михайло Грушевський, письменник, доктор Іван Франко, професори із Праги Іван Горбачевський та Іван Пулюй, парламентар із Відня Юліан Романчук. У цьому почесному ряду — діячки жіночого руху письменниці Олена Пчілка з Києва, Ольга Кобилянська з Чернівців, і, звісно ж, сестра Євгена Озаркевича Наталія Кобринська з Болехова (тодішня Станіславщина). Цей конгрес став своєрідною віхою багатьох громадських починань, ініціатором, організатором і активним учасником яких був Є. Озаркевич. Він постійно будив суспільну думку, не давав їй зупинитися на досягнутому. Саме тому мусимо знати про цього українського подвижника більше.

Народився Євген Озаркевич 9 червня 1861 року в селі Белелуя поблизу Снятина (тепер Івано-Франківщина) у великій священицькій родині посла до Галицького сейму та Віденського парламенту, поета і відомого краєзнавця Івана Івановича Озаркевича. Євгенів дід — Іван Григорович, священик із Коломиї, так само був активним громадським діячем. Свого ча-

су він навіть організував аматорський театр. 1848 року виславою (п’єсою І. Котляревського “Наталка Полтавка”), адаптованою до місцевих умов, започаткував у Галичині театральні дійства. В родинне село Озаркевичів, “Руські Атени”, у 70—80-і роки XIX ст. часто навідувалися найвидатніші українські культурно-громадські діячі, зокрема, Іван Франко разом із киянами — поетом Олександром Кониським (автором доленосних слів Гімну “Боже великий, єдиний”...) та кирило-мефодіївцем Дмитром Пильчиковим... Не дивно, що в цій родині були виховані окрім Євгена, справжні українські патріоти — його старший брат священик Володимир та уславлена сестра Наталія, в заміжжі Кобринська, а також адвокат Лонгин, педагог Єронима. Євген разом із Лонгином навчалися в університеті у Відні, були активними студентами й учасниками славнозвісної віденської “Січі”. Саме звідти вони перенесли вільнолюбні європейські настрої, прагнення якомога більше зробити для рідного народу.

Окрема сторінка життя Є. Озаркевича — шпиталь “Народна лікарня ім. Митрополита А. Шептицького” у Львові. Заснований він 1903 року для надання безкоштовної лікарської допомоги убогим хворим львів’янам та й усієї Галичини,

без різниці віровизнання і національності. Проіснував він аж до 1944-го. Після проголошення незалежності України відновив свою діяльність. Нині це відомий комплекс лікувальних корпусів по вул. Є. Озаркевича, 4.

Саме тут розпочалися науково-медичні заходи з нагоди 150-річчя Є. Озаркевича, які продовжилися у Коломії в медколеджі та в місцевому драматичному театрі імені І. Г. Озаркевича. У Белелуї, рідному селі видатного українського лікаря і громадського діяча, де на місцевій школі встановлено меморіальну дошку старанням Івано-Франківського земляцтва в Києві, так само відбулися велелюдні урочистості. Слід зазначити, що всі ці заходи відбувалися силами громадськості. Наприклад, ще десять років тому на вшануванні фундатора української медицини на його батьківщині побували відомий науковець і громадський діяч, голова (відновленого) Українського лікарського товариства Любомир Пиріг, видавець наукових праць ювіляра професор Ярослав Ганіткевич зі Львова, історик медицини Ярослав Радих, а також активісти київського земляцтва — відомий геолог Іван Тимчук, заслужений лікар України, полковник медслужби Дмитро Шлемко та автор цієї публікації. На жаль, наша держава ще й досі залишається поза визнанням беззаперечних заслуг доктора Євгена Озаркевича.

У роки Першої світової війни як український патріот Озаркевич допомагав біженцям з Галичини і важко захворів. Поховали його разом з дружиною у Відні.

В’ячеслав БРЮХОВЕЦЬКИЙ

Кілька тижнів тому, будучи в Полтаві, я зустрівся з Аллою Олександрівною Ротач, дивовижною жінкою, яка більшу частину свого життя віддала створенню, розвитку і захисту музею Івана Котляревського. В тривалій розмові ми торкалися і сьогоденних проблем повернення Полтави українського духу цього славного міста і не таких уже й давніх перипетій, пов’язаних із нищенням культурних цінностей доморощеними та зайшлими “Володьками Лободами”. До речі, Алла Олександрівна згадала, як вона повідала Олеся Гончару історію зі знищенням охоронної дошки на садбі Котляревського місцевими творцями homo sovieticus... Так що вощенки промишляли й процвітали не лише у Дніпропетровську...

Поступово перейшли до розмови про творчу спадщину Петра Петровича Ротача, видатного культурного діяча, людину складної долі, невтомного трудівника на ниві краєзнавства, літературознавства й мистецтва.

Володимир КРАСОВСЬКИЙ, Стаханов Луганської обл.

Серйозну загрозу Україні створює роздроблений Кремлем і всіляко підтримуваний патріархом РПЦ Кірілом так званий “русскій мір”. Це неприхована спроба повернути Україну в імперське лоно й ініціатори цього вже зараз потирають руки, бо впевнені, що усе в них вийде.

Російська православна церква йде в авангарді цього процесу, а часті вояжі Кіріла в Україну прискорюють цей процес. Кіріл заявляє, що його візити лише пасторські. Якщо це так, то

ОБЕРЕЖНО: ЗАХАРКІН!

знавства. Розповідала Алла Олександрівна про те, що за життя її чоловіка його зусиллями була практично підготовлена до друку велика книжка листування Петра Петровича з багатьма письменниками, науковцями, митцями з різних країн. Але вона так і залишилася в рукописі, а перехопив його такий собі спритний молодик, співробітник Інституту літератури ім. Тараса Шевченка НАН України Степан Захаркін, який і не працює над підготовкою його до видання, і не хоче повернути тексти та примітки П. П. Ротача дружині автора для завершення нею роботи над майже готовим рукописом. А ще він “позичив” листи Давида Бурлюка до П. П. Ротача і також відмовляється їх повертати...

У Києві я зустрівся із Захаркіним. Найперше — він здивувався: “А що, я хіба не відправив усе це пані Ротач?”. Потім таки визнав, що ці тексти у нього, але йому важко їх розшукати, бо все, зібране ним, складене аж на

трьох квартирах... Все-таки я домігся від нього обіцянки повернути протягом тижня Аллі Олександрівні належні їй матеріали, майже готовий рукопис книжки і листи Бурлюка. Проте, перетелефонувавши за тиждень до Полтави, з подивом дізнався, що нічого не повернуто. Наступна телефонна розмова із Захаркіним відбувалася вже в іншому тоні. Він заявив, що нічого повертати не збирається, а мене прямо запитав: “А що ви тут хочете, який ваш інтерес?” Думаю, моє пояснення, що я хочу лише аби він повернув належне власниці, його не задовольнило — різні у нас підходи...

Я зацікавився постаттю цього цинічного і, як бачимо, меткого на руку молодика. І з’ясував дивовижні речі. Виявляється, Захаркіну, співробітнику Інституту літератури (!), заборонено користуватися фондами Архіву цього Інституту... Можете собі уявити? Співробітник академічної установи не має права навіть

зайти до Архіву. Такому рішення дирекції передувала темна історія... Але наслідив цей спритняга не лише там, де й сьогодні працює. Виявляється, щось подібне цей homo postsovieticus вчинив і у видавництві “Дух і Літера”, зникнувши з нього з оригіналами важливих статей, одержаних видавництвом з-за кордону...

Дізнався я й про те, що “зацікавлення” Захаркіна вже перекинулося за океан, і тому звертаюся також до закордонних колег: “Будьте обережні!”. Це той випадок, який із сумом констатувала Ліна Костенко: “І приходять якісь безпардонні пронози, потираючи руки, беруться за все”. І не гребуться...

Я сподіваюся, що й дирекція Інституту літератури АНУ належним чином оцінить спритність свого наукового співробітника, адже тінь від його активності падає й на установу, де він зрідка з’являється. І таки вірю, що за допомогою цієї поважної й авторитетної установи все, “позичене” поціновувачем рукописів, буде повернуто тим людям, яким ці рукописи належать.

тах України, особливо на Заході, а нам треба відкривати свої на Сході та Півдні. Проукраїнським Церквам варто активніше працювати з парафіянами, розкривати їм очі на справжній стан справ в українському православ’ї. Українські церкви за кордоном могли б також цьому сприяти.

Але щось не чути, щоб заклик Владики Святослава знайшов відгук серед української інтелігенції, громадських організацій і видатних діячів культури, науки, спорту, політики.

Пора прокинутися, щоб не проспати долю своєї країни!

ПОВЕРНУВСЯ БАТЬКО З ВІЙНИ

Григорій СОЛОДУШКО,
Київ

У далекі повоєнні поверталися з фронту солдати. У когось були радісні зустрічі, а когось — “похоронки” й сирітські дитячі долі.

Мій батько, Хома Кузьмич Солодушко, працював бригадиром у селі Василівка, що в Присамар’ї на Січеславщині. Організовуючи евакуацію колгоспного майна, одним із останніх у селі був призваний на фронт. Його товариш Ткаленко, який щасливо повернувся з війни, розповідав, що Хому Кузьмича під час призову відібрали в команду й направили до Севастополя. Там він свого часу, замолоду, проходив військову службу. То було єдине свідчення з фронту про батька.

На жаль, про оборону Севастополя всю інформацію досі не оприлюднено. Частково Москва й досі її замовчує. Багато героїчного і трагічного, а подекуди й антилюдського криється під гаслом “героїчна оборона Севастополя”. Про долю батька й через 70 років майже нічого не відомо. Після війни родині прийшло сухе повідомлення, що він пропав безвісти на війні.

Наша мама, Софія Минівна, що залишилася з трьома дітьми, розуміла, що чоловік не повернеться додому. Але як мудра жінка, вона підтримувала у наших душах віру, що він повернеться. З роками це переросло в синівську пам’ять про нього. І непогамоване почуття боргу перед ним і вдячність за власне життя.

У повоєнні роки тодішня держава великої пошани до ветеранів і загиблих на війні не виявляла. День закінчення війни тоді не був державним святом. Проте органи глибоко “копали”, проводили розслідування обставин поведінки на фронті солдатів і офіцерів, а частину із них навіть “виховували” в ГУЛАГівських таборах.

У шістдесятих роках починають увічнювати пам’ять про загиблих на фронті, встановлюють пам’ятні обеліски на честь загиблих земляків.

У дитинстві, як і всі мої однолітки, я покладав квіти до меморіалу в нашому селі загиблим землякам. Але на гранітній плиті імені батька та одного із моїх рідних дядьків і деяких земляків там не було. Потім з’ясувалося, що відповідні органи ще тривалий час по війні, з ідеологічних міркувань, забороняли навіть пам’ять про тих, хто “пропав без вісті” і не пройшов, бачте, перевірки своєї військової біографії у них.

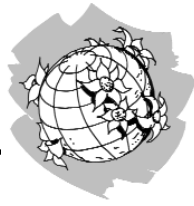
На наші звернення до владних і партійних структур про увічнення пам’яті батька та його односельців — глухе мовчання. Ось так: пам’ятні місця з вшанування загиблих, оздоблені символами тодішньої держави, пильно контролювалися. Вони були позначені політично-ідеологічним тавром тодішньої влади. Та що казати: посмертно їх навіть рідної мови позбавили, а імена на обеліску у рідному селі (!) позначені нерідною мовою.

Про долю батька ми довідалися буквально недавно, з Інтернету. На сайті “Меморіал” скупа інформація: червонофлотець 3-го полку морської піхоти Чорноморського флоту Солодушко Хома Кузьмич убитий 19 вересня 1941 року.

Місцем поховання загиблих на флоті часто значилося: “предан морю”. Про батька відсутнє будь-яке свідчення про обставини його загибелі та місце поховання. За тих обставин війни, він, як і тисячі таких же загиблих, був позбавлений останньої військової почесності — захоронення та засвідчення його долі. На честь загиблих безвісти на війні встановлені меморіали невідомим солдатам і матросам. Для “червоної” влади було це організаційно простішим виходом, а з політичного — ідеологічно виправданим.

Ми, діти та внуки, все-таки зібрали свідчення про “забутих” односельців. Їхні імена занесені до сільського пантеону, встановлено обеліск, на якому викарбували імена односельців, щоб загинули на війні. Таким чином увічнили їхні імена через багато років. Так за покликом дитячої пам’яті “повернули додому” з війни і нашого батька, Хому Кузьмича, і його друзів-односельців.

Скільки їх, досі “невідомих”, чекають ще підтвердження своєї військової, моральної честі, доброї пам’яті та щиросердчної молитви за убієнних. Підтвердженням їхньої честі буде засвідчення громадянської честі нашого і на-ступних поколінь. На противагу тим політичним ігришам (зокрема у Львові з червоним нібито прапором), що влаштовують політики вчорашнього дня на пам’яті та кістках загиблих.

Український національний прапор у Венеції

УКРАЇНСЬКА ВЕНЕЦІЯ. РІК 2011-й

Олег СИДОР-ГІБЕЛІНДА

Мова не про аналогії. (Хоча і мрію відвідати Вілкова!). Не про острови й островні села, названі ім'ям італійської міста-держави — якою вона була впродовж століть, окрім двох останніх. Ні: про безпосередню присутність наших земляків на міжнародному мистецькому святі. Його проводять тут щодва роки, починаючи з 1895-го — і збирає це свято сотні митців з усього світу, і сотні тисяч глядачів звідусіль, а насамперед — з України.

Назва свята: Венеціанська Бієнале. Щось на кшталт Олімпійських ігор в образотворчості — лише з фіксованим місцем проведення (і місце зустрічі вже змінити не можна). Чи Каннського кінофесту — але той проходить щороку, та й Канни без кіно вартують мало, так собі, не бозна-який курорт для заможних нероб. Натомість Венеція, з усіма її пам'ятками — ніби шляхетна рамка творчого експерименту, що нерідко спантелює. І то так, що деякі прибульці до Міста святого Марка воліють тинятися старовинними вуличками та споглядати на гондоли.

Вихід із такої ситуації знайшли напрочуд просто: обсягли бієнальськими проектами всю Венецію, аж до околиць. Навіть у Палаццо дожів традиційно виставляють тайванських художників. І на острові Мурано (де видують пречудове скло), до якого добиратися близько години — і “теж Венеція” — своя бієнальська філія. Навіть у спальному передмісті Венеції, буржуазному Местре — частина виставкового проекту під назвою “Мистецтво є гра”. А реклама виставки бовваніє вже на виході з аеропорту Марко Поло...

Словом, куди не ступиш, там і Бієнале, де не сядеш, там і

арт. Для України, драматично позбавленої власного павільйону на Джардіні (а такими павільйонами володіють не лише США, Франція, Англія, Німеччина, а й Венесуела, Єгипет, Греція, Румунія, Фінляндія), недолік обернувся на несподівану перевагу. Практично всі проекти, розташовані посеред міського потоку, були безкоштовно доступні глядачам сім днів на тиждень: двадцятиєвровий квиток до Садів/ Арсеналу відлякує деяких скнар, що сповзлися до міста на день-два — і грошки свої тринькають на маски, різний сувенірний дріб'язок, прогулянки на гондолах тощо.

На державному рівні Україну гідно представляла одеська мисткиня Оксана Мась. Венецію не розчулили зойками “про долю”, переоповіданням “чужих негараздів”, вона, як і Захід загалом, чутливі до сугестії, не банального видовища, за якими вгадуються і “доля” з її “негараздами”. Та передусім — аби зовні було переконливо. З цим у нас було “на п'ять із плюсом”. А ще варто звернути увагу на невитравну релігійність Італії, для якої варіації християнських архетипів зрозумілі й понині дуже актуальні.

В українському проекті за основу було взято Гентський вівтар братів Ван Ейків — шедевр Північного Відродження, парадоксальним чином перенесений до одного із найбільших осередків Відродження Південного. Мистецтво переповнене такими парадоксами. Так і в “Пост-версус-Прото-Ренесансі” (це повна назва проекту Оксани Мась) основним матеріалом для створення образу стали... дерев'яні яйця, десятки, сотні тисяч дерев'яних яєць. Їх роздали людям з усіх усяд, аби понамальовували на них свої

гріховні бажання. Спершу була ідея запропонувати їм зображення “здійснених мрій”, але можливості людської уяви тут надто обмежені.

Намалювали — і вже потім із них було змонтовано віртуозні й примарні мозаїки: з лицем Бога-Отця, з Його тіарою, з обличчям Богоматері, з обличчями янголів. Вже з найменшої відстані всі строкаті малюночки танули, утворюючи інші — знайомі, несподівані візерунки. Вони були представлені у Венеції двічі: на Великому каналі, перед церквою XVI ст. Сан Стае — та в церкві Сан Фантін, перед знаменитим театром Ла Феніче. Неймовірну виразність проекту годі переоцінити. Шкода, український глядач не зможе поки що належно вшанувати талант вітчизняної авторки: репродукції ж такі недосконалі!

У рамках цієї програми відбулася виставка PinchukArt-Centr “Покоління Майбутнього: мистецький приз”, більшість експонатів якого могли оглянути кияни минулоріч. Щоправда, із 21-го учасника — лише один українець, Артем

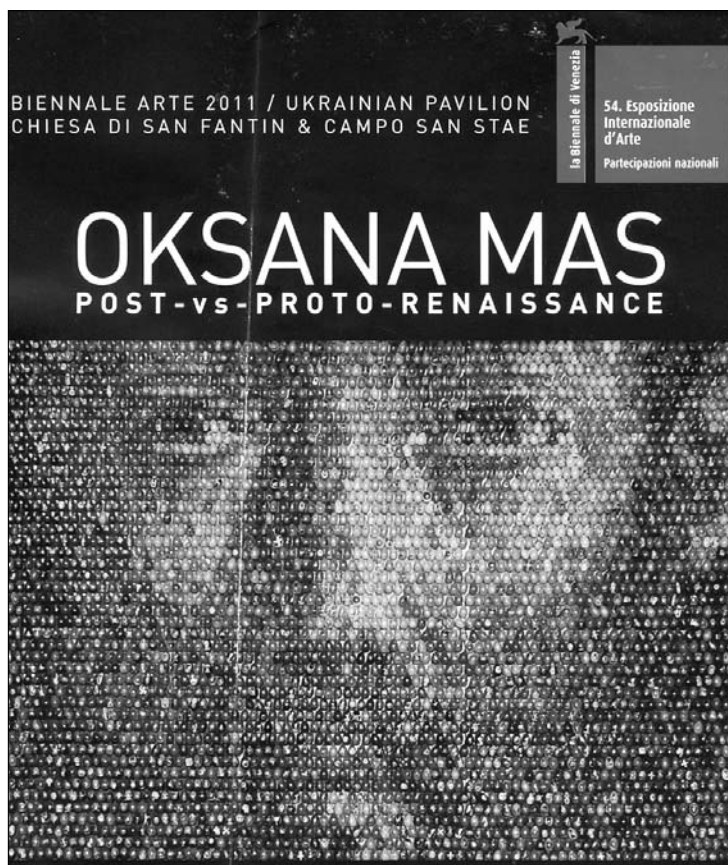
Волокидін, уродженець слобожанського міста Чугуїв, яке 167 років тому дало світові Іллію Рєпіна. Артем “спеціалізується” на зображенні оголених тілесних образів, сповнених похмурої значущості і виконаних з академічним педантизмом. Його венеціанські полотна відрізнялися од тих, які були виставлені в Києві. Замість соло-персон, застиглих у малозручному ракурсі, бачимо нівроку сюрреалістичні сплетіння тіл.

“Покоління Майбутнього” розташоване в Палаццо Пападополі — це вже четвертий венеціанський виступ Центру Віктора Пінчука, починаючи з 2005 року, коли публіці було запропоновано “твори з колекції”, але за межами програми

бієнале. Два роки поспіль Центр представляв Україну на державному рівні. Як на мене, найбільш вдало — 2007-го, у тісній співпраці з художниками Заходу, де серед “наших” були харків'яни Борис Михайлов і Сергій Братков (фотографія) і киянин, нині покійний Сашко Гнилицький із українкою-мюнхенкою Лесею Заєць (інсталяція). Нинішня виставка дуже розлога й нагадує “бієнале в мініатюрі” — таким, яким ми бачимо його на теренах Садів-Джардіні, але в цьому палаццо сучасні артефакти чудово відтінені фресками XVI ст., мерехтливими корінцями бібліотеки старовинної родини — у залі, де саме показували відео. От і вибирай, чим милуватися: тінню книг за склом — чи тінню кіно на стіні...

Цими проектами не вичерпується фактор “української присутності” у Венеції. На добре слово заслуговує камерний — і паралельний бієнальському — проект “Пасіка. Барабани долі” киян Миколи Журавля та Віталія Очеретяного в тій самій церкві Сан Стае. Перший створив химерну композицію з шматками бджолиних сотів (із повним правом претендував він ще на участь у Бієнале 2007 р., але тоді “віддали перевагу” гламурному Іллі Чічкану), інший — просторові композиції: знімки облич і пейзажів (пара “готів”... співачка... старенька дама... східне місто — теж зі своїми каналами... старенький київський дім — із тих, які “ще лишилися”) на блідих трубах, почеплених на церковній стелі.

На завершення — скляна анімалістична композиція колисьного киянина, нині скандального перформера Олега Кулика, що мешкає в Москві, на виставці “Скляний стрес” у Палаццо Каваллі. І, як курйоз, назву “український відгомін” у серії колажів французького берлінця за проживанням, Кіпрієна Гальяра, виставлених в Італійському павільйоні. Там тло зображення складають старі пейзажні листівки, а на них наліплено пивну етикетку і серед десятка сортів слабохмільного трунку знайшлося місце для сорту вкраїнського...

ХОДІННЯ УКРАЇНИ ЗА ТРИ ОКЕАНИ

Уляна ВОЛІКОВСЬКА

Радо вітали, гостинно приймали їх у портах Австралії і Нової Зеландії, Полінезії й Муруроа. Маленьку яхту “Лелітка” під українським прапором бачили у водах Тасманового моря і Перської затоки, в Суецькому каналі й у багатьох рейдах Тихим океаном... Вони — це подружжя Валерій Петущак та його дружина Наталя Леонідівна — здійснили найщасливішу подорож свого життя, яка тривала чотири роки... Перетнули три океани. Відшвартувалися з Київського річкового порту 1994-го... Після чотирирічної мандрівки описали свої пригоди у книжці “Ходіння за три океани”.

“Океан — це іспит не тільки фізичний, а й моральний. Психологічно дуже не просто у такому маленькому просторі (яхта всього 9 метрів) двом людям. Але ми це суворе випробування пройшли з Наталею разом...” — розповідав капітан і штурман “Лелітки” на презентації видання.

У мене одразу виникло запитання: подорожувати удвох, через моря-океани в маленькій яхті?! Дуже кортіло почути відповідь справжнього романтика... І до речі, кібернетика, економіста, письменника, дослідника... Виявляється, яхта дає можливість повністю з'єднатися душею із водною стихією, зріднитися з океаном. А керування нею — справжнє мистецтво, якому можна вчитися все життя. “Здавалося б, під час першої подорожі 1990-го року на яхті “Дніпро” пройшов Тихий океан з півночі на південь, а під час другої з Наталею ми пройшли його зі сходу на захід. А коли були посередині Індійського океану, то там я усвідомив, що абсолютно нічого не розумію у тактиці керування яхтою під час штормів... Це дуже складне мистецтво!”

Уявляєте, подружжю пощастило пережити тайфун — тринадцятибальний шторм! “Ти коли бачиш що розлючену стихію, коли бачиш, як над яхтою височить хвиля з п'ятиповерховий будинок (а це близько 15 метрів!), це десятки, сотні тонн води. Цей гребінь обрушується і летить на яхту. Якщо ти з-під нього не виберешся, він просто її розтрощить. Двічі хвиля перекидала яхту, щогла ішла під воду, але яхта все-таки ставала на рівний кіль. Відкривалась капітанська рупка і рука капітана рахувала “Один, два. Ага, всі на місці”, — жартував Валерій Петущак, — і ми йшли далі...”

Мене дуже подивувало, що якщо вміти керувати яхтою, то під час найекстремальнішого шторму можна “припаркувати” її навіть посеред океану. І відчуття фантастичне явище — величезні гребені хвиль обходять яхту, а вона спокійно гойдатиметься на хвилях.

Мандрівники були у гостях і у французів, і в англійців, австралійців, новозеландців... “Дуже часто збиралися великі компанії, і ми могли їм більше повідати, ніж вони нам. Ми їм розповідали про Україну, про її історію. А взагалі ця мандрівка відкрила очі на цей світ”. Так, перебуваючи у Новій Зеландії (до речі, ця країна особливо запала у душу подружжю), мандрівники переконалися, що таке справжня демократична країна, що таке ринкова економіка, що таке диктатура закону, якого, на жаль, у нас в Україні немає...

“Під час подорожі світами найцікавіше, що я зрозумів, — ділився враженнями пан Валерій, — що ми з вами, українці, надзвичайно талановиті люди. І це завжди треба намагатися розвинути. Я зустрічався з українцями і в Австралії, і в Новій Зеландії, в США, і в цьому переконався...” А пані Наталя додала: “Найбільше наше відкриття — Тихий океан був освоєний вихідцями з України”.

Слухала мандрівників і читала їхню книжку, і ловила себе на тому, що мене переповнює гордість. Вони, ці двоє ентузіастів, зробили для пропаганди України устократ більше, ніж наша чечетовсько-табачниківська убогість при владі... Тож якщо ви хочете відчутти мертвотну спеку, пережити шторми, зустрітися з українцями в різних кутках світу, просто почитайте “Ходіння за три океани”. Не пожалкуєте!

“О Ти, Мадонно із Мадонн, яка пройшла крізь всі Голгофи,
Тобі кладу, як квіти, строфи моїх зажурених пісень”.
(Ірина Сеник)

Лист перший
9. 04. 1997 року

Пане Іванку!

Ваш лист зворушив мене до глибини душі. Добре, що книжки вже у Вас, бо іноді буває таке, що той “передавач” присвоює собі книжку і зникає з горизонту. Мала таку вельми неприємну справу вже не один раз...

Згадуєте своє минуле. Так — вигнання страхотливе. Мусиш покидати все, до чого звик, що любив і йти в невідомі, часто жорстокі світи. Зате повернення — як ранкова зоря на безхмарному небі. На чужині я марила моїм рідним містом, постійно, в думках, йшла назустріч далеким, але як же близьким серцю вежам. Мені в моїй самотині помагали вижити вірші та вишивки. Вірші складалися в голові, а хрестики клалися на найменші клаптики. Навіть на ті, на яких були табірні номери. Мій, як певно, зауважили — Л-372!

Маєте рацію, коли пишете про так звані “несподіванки”. У Вільній Україні — 8 березня, 1 травня, 9 травня, День Жовтневої революції. Боже! Які парадокси. Співи по радіо, по телебаченню. Я їх не розумію. Для мене це якийсь абсурд. Кривляння, задирання ніг і десятикратне “Дай мені руку”. Я пам’ятаю інші співи. Чудові мелодії. Львів’яни (справжні, не теперішні) зберегли їх у своїх серцях. Мій чоловік, як мав добрий настрій, наспівував мені “Танго ноктюрно”, “Вже осінь і не вернуться сподівання”, “Машина вже на шляху”. Оце недавно запропонували мені подати заяву до Спілки письменників. Хіба вони такі недолугі і не розуміють, що я її не подам? Бути там поруч із перефарбованими? Задля чого? Коли мене вдруге заарештували у Франківську, серед вилучених віршів був вірш-доповідь покійному Братуню. Мене за нього судили, бо не сподобалась моя інтерпретація 700-річчя Львова... А “спілчани”, які були покликані як свідки на мій суд, ні одного слова не зронили, не спитали, який це злочин я вчинила, пишучи вірші. Їх не цікавило навіть, які саме я писала. Тоді я звернулася до прокурора, щоб зачитав їм один, на свій розсуд, вірш. Думала, щось зворушиться в їхніх серцях, заговорить. Але де там. Прокурор вже добре знав мене, бо приходив на “відвідини” слідства, тому з обуренням прочитав, на його думку, найпаскуднішого вірша:

*Непорочна Ти, Мадонно, мого серця
Днів моїх і моїх літ,
Білий пролісок, весняний первоцвіт,
Це Тобі мій спів,
Моє весняне скерцо.
Хай Тебе чорнять до чорноти,
Хай ганьблять підступно і нікчемно,
Біла мене у житті не темно,
Бо для мене найсвітліша Ти!
Хай зіллються ненависть і гнів
Для лакиз, прибуд і перевертнів,
Вони прагнуть, щоб була Ти мертва,
Будь же немирущою супроти ворогів!
Навесні все кволе никне, гине.
Хай весняно летить моє скерцо
Ти, Свята МАДОННО мого серця,
Милий краю, рідна УКРАЇНО!*

Ось воно як. А Ви хочете, щоб мене згадували? О жаль, що не маю копії статті з “Прикарпатської правди”, написаної після мого суду. Але як повернуть мені з музейної виставки, обов’язково Вам пришлю. Вона має такий заголовок: “Відшепенка в чорних окулярах”.

У мене болить душа, як згадаю нашого генія — Шевченка. Наше місто, на жаль, досі не спромоглося на гідний пам’ятник. А гроші? Їх кажуть нема, криза... А на пікніки є?

Ось Вам ще один з неопублікованих віршів. А в мене їх чимало:

*Нам говорили, що у нас
Не було Пушкіна та Блока.
А ми? Пишались кожен раз,
Бо мали й маємо
Шевченка — нашого пророка.*

*Шевченко велет з велетнів, авжеж!
Борець за Правду і Свободу.*

*Його талант не знає меж,
Він СВІТОЧ нашого Народу.*

*Він приходив у найменший зал,
Через віки та покоління,
Тож піднесім його на п’єдестал
Якщо в нас є сумління.*

А скоро Великдень. Я бажаю Вам, Вашим рідним та близьким святкового настрою, гаївок під церквою, спокою на всі ці дні, воскресних мелодій.

Широ здоровлю.

P.S. А як можете, засвітіть від мене свічку на Славковій могилі. Дякую.

Лист другий
15. 03. 1999 року

Слава Ісусу Христу!
Дорогий пане Іванку!

Я знову перед Вами у боргу. “Відлежувалась” у Трускавці, а потім направили до Львова. Здоров’я дуже погіршилось. Щось

зобразити з власної особи страждальницю за “ідеї” — сама лиш порожнеча, духовна спустошеність...

І. М. Сеник уже притягалася до судової відповідальності. Вперше це було майже 30 років тому, коли вона добровільно вступила в банду ОУН, розгорнула бурхливу діяльність зв’язкової “крайового проводу” отруєна націоналістичною пропагандою, вісімнадцятирічна львів’янка Ірина Сеник у 1944 році склала присягу на вірність боротьбі за “самостійну Україну”, пройшла спецпідготовку.

Наші війська наближались до західних кордонів, громлячи фашистську нечисть. Жителі визволених міст і сіл, із сльозами радості і вдячності зустрічали воїнів Радянської Армії, допомагали їм ліквідувати залишки оунівців, будувати нове життя під зорею Радянської влади. А “Леся” (таку кличку мала І. Сеник) ночами прокрадалася зі Львова в райони,

ОДИНАДЦЯТЬ РОКІВ

Цього року Ірині СЕНИК, одній зі ста Героїнь Світу (цього звання удостоєні ще дві українки — Ірина Калинець та Анна Захарова) мало б виповнитися 85 років. Ірина Михайлівна — жінка-легенда, політв’язень, активний діяч Руху опору радянській системі та громадський діяч за часів незалежної України, майстер художньої вишивки, поетеса, авторка книжок поезій “Сувій полотно”, “Біла айстра любові”, “Загратована юність”, “Книжечка бабусі Ірини для чемної дитини”, “Метелики спогадів”, десятків статей про повстанський і правозахисний рух в Україні.

Наш автор Іван ГУЛЕЙ, просвітянин, вчитель історії з м. Монастирська Тернопільської області люб’язно надав нам право публікації свого листування з цією дивовижною жінкою. “У народній перемозі в серпні й грудні 1991 року, так само як і в тріумфі Майдану 2004 року була й частинка її внеску. Нехай разом із нами духом своїм незримим буде й Ірина Сеник”, — вважає Іван Гулей.

Іван Гулей

незрозуміле діється з хребтом. Ще мушу їхати в діагностичний центр на консультацію.

Дякую за співчуття. Справді — я маю дуже добрих друзів, у першу чергу. А вже потім те все, про яке пишете в листі. Зараз “начисто” маюю, зібрані мною в Космачі, взори. Є їх біля 100! А один — просто дивовижний: Довбушевий. Йому в 1970 році було 205 років! Крім цього трохи вишиваю, трохи впорядковую свій “архів”. Поетичний. У зв’язку з цим вийде незабаром нова збірка зі старими віршами “В нас одна Україна”. Є там і патріотичні, і ліричні вірші. Без сумніву, одна книжечка буде для Вас. Питаєте, чи далеко з Трускавця до Борислава? Рукою подати. Можна пішки пройти, хоч тепер маршрутка за маршрутною курсує. Усього 9 км. Отже — прошу Вас у мою домівку осиротілу. Можна буде поїхати до Нагуевич, Дрогобича. Є там що оглянути, Франковим духом подихати, згадати його незабутні рядки: “Кожен думай, що на Тобі мільонів стан стоїть, що за долю мільонів мусиш дати ти отвiт”.

Дуже добре знала пані Ольгу Дучимінську. Разом з нею “будували БАМ” на Тайшеті. Навіть у моєму вирокі є згадка про неї. А ось той судовий процес над мною і вирок мені із тодішньої газетної статті під назвою “Відшепенка в чорних окулярах”:

“За бар’єром сидить сухорлява, вже немолода жінка в чорному вбранні. Важким поглядом обводить обличчя присутніх. При кожному запитанні судді, засідателів і прокурора неквапливо піднімається, відповідає підкреслено ввічливо, дякує кожному зі свідків за їх показання, незалежно від того, чи на її користь, чи проти говорять вони. Та руки її, які то нервово тискаються в кулаки, то безсило обвисають, виказують, що і усмішки, і ввічливість, і спокій підсудної — все це нещире, штучне. За її позуванням, намаганням

виконуючи спецдоручення ватажка “Крайового проводу” Р. Шухевича (про цього німецького шпигуна і ката наша газета вже писала у свій час) і “районної провідниці” ОУН жіночої сітки “Марійки”. Саме “Марійка” завербувала колишню школярку в ОУН і дала їй кличку. В обов’язки “Лесі” входило, крім цього збирання адрес радянських активістів, забезпечення бандерівців націоналістичними виданнями. У 1946 році Ірина — “Леся” за антирадянську діяльність була засуджена до десяти років ув’язнення. Радянський суд врахував і вік, і життєву недосвідченість, і складний воєнний та повоєнний час...

І ось І. М. Сеник вдруге на лаві підсудних. Тепер уже не доводиться говорити про молодість, необізнаність, недосвідченість. Вся поведінка, всі вчинки Сеник вели її до закономірного епілогу.

Це людина, яка патологічно ненавидить все радянське. І хоч здобула спеціальну середню освіту в радянському навчальному закладі, безплатно лікувалася у лікарнях, зокрема в науково-дослідному інституті в Ленінграді, користувалася всіма благами, які надані в Радянській державі людині праці, — Сеник ніколи і нічим не була задоволена. І це своє незадоволення виливала в численних віршах, які розповсюджувала в колі своїх однодумців, у листах до приятельок, у розмовах із знайомими і незнайомими.

Сеник не хотіла бачити нічого хорошого в нашому житті. Дивилася на все очима ворога. Обильовувала у своїх віршах наші здобуті, успіхи, будівництво Братської ГЕС і патріотизм радянських людей, служіння українських радянських письменників народові і комуністичні ідеали молоді. Вона проливала гіркі сльози за тими часами, коли в західних областях України лютували бандерівські головорізи і мріяла про повернення капіталістичних порядків. З усієї різноманітності кольорів і відтінків обирала для своєї “музи” одну фарбу — чорну. Сеник “справжню літературу” відшукувала у брудних, наклепницьких, антирадянських творіннях, які розповсюджувались і читались в колі “обраних”. Основ-

ні ж “положення для критики” радянської літератури черпала зі статей зарубіжних писак-антикомуністів. Одна із них “Нова літературна хвиля на Україні” французького Е. Райс-була була настільною книгою Ірини Михайлівни. Чи до об’єктивності тут?

“Скажи мені, хто твій друг?.. Ця приказка якнайдоречніше характеризує Сеник. Першим приятелем по приїзді її в Івано-Франківськ став В. Мороз — колишній викладач педагогічного інституту. У 1971 р. за антирадянську діяльність він позбавлений волі. Це разом із ним І. Сеник написала листа на захист тричі судженого шпигуна і націоналіста Караванського. Характерний штришок: лист адресований нібито до радянських органів, “невідомим чином” потрапляє на сторінки закордонного націоналістичного видання і в передачі пресової радіостанції “Свобода”.

Серед її друзів і багато молодих за неї В. Чорновіл, і дев’яносторічна О. Дучимінська. Що єдиного таких несхожих ні за віком, ні за характером, ні за уподобаннями людей? Тільки одне — ненависть до Радянської влади. “Критикові” Чорноволу передала свої віршики Сеник, з яких мав він намір укласти збірку антирадянського змісту. Довести справу до кінця перешкодили радянські органи — Чорновіл був арештований, про що наша преса вже повідомляла.

Дучимінська Ольга Василівна... Це прізвище викликає в пам’яті трагічні події 1949 року, коли виродок Лукашевич — син уніатського священника заніс сокиру над світлою головою Ярослава Галана. Ця Дучимінська, помічниця і коханка “святого отця”, допомогла замести сліди злочинців... Роки не применили її злоби і ненависті, і тепер, незважаючи на похилий вік, бабуся гасає по країні, розвозячи антирадянську літературу. Ірині Сеник вона репрезентувала свого вірша, орієнтуючись на відповідний смак з явним “душком”.

Відчуваючи підтримку таких “друзів”, Сеник все завзятіше нападає на національну політику нашої країни, дружбу народів нашої Батьківщини. І напаложить, чорнить усе, що потрапляє в поле її зору...

Три дні тривав відкритий судовий процес над Сенік. З кожним новим показанням свідків, новим документом виразніше вимальовувалось убогство думок людини, яка запродала свою душу українським буржуазним націоналістам. Пішовши манівцями, Сенік не знайшла в собі ні сил, ні відваги, щоб визнати: жила неправильно, і повернути на путь істини.

І. М. Сенік за антирадянську діяльність засуджено на шість років позбавлення волі. Радянський суд і на цей раз проявив гуманність — їй обрана не максимальна міра покарання”.

Івано-Франківськ,
березень 1973 року.

Л. Льченко,
спецкор “Прикарпатської правди”.

Тепер, Іванку, вже будете знати, з ким листуєтесь. Дякую Вам за щирі розмови, за те, що Ви є на світі, що живе Україною і для України.

зробити. Можу ще й додати “Загратовану юність”.

А це Вам із “Сувою полотна”.
Розгортаю життя,
Як сувій полотна:
Ось мережка гріхів
І низинка падінь.
Верховинка жадань,
Яворівка притаєних прагнень.
Далі — хрестики чорні
Страждань і терпінь
Та червона стебнівка
Палкого кохання.
Ось гладинка жіночої ласки,
Перетиканка пестощів з ніжністю...
Ці нитки, ці голки,
Незаручені пальці в наперстках.
Все життя — у шитті
І шиття, як життя,
Мов сувій полотна.

Бажаю Вам сонячного настрою, бо вже ось-ось Весна постукає в серця.
Щиро здоровлю.

Доля предків моїх спільна,
Та на серці рана.

Мій Народе волелюбний!
Не дайся продати
Укайдани такі згубні
До “старшого” брата.

Ти не вір ні на хвилину
У фальшиве братство,
Воно тягне Батьківщину
У страшне кріпацтво.

Бережи цю Землю милу
Від вражих нападків,
Об’єднай свій розум, силу
Для добра нащадків.

Дні неймовірно швидко минають. Вже рукою подати до нікому непотрібного референдуму, а там... Великдень. Хоч би погода унормувалась. Квітень розсіває сніги, холод окутує людей. Холод і темрява. Ви-

не доросли до своїх високих посад, хай відійдуть...

...У цей серпневий день, ставши під нашим святим символом Тризубом і національним прапором, скажімо на весь голос: будемо жити і працювати для майбутнього, виходячи з минулого... Наш дрогобицький кореспондент Роман Пастух похвалив мене в газеті: “Недавно І. Сенік вишила на полотні 8 дрогобицьких церков: Св. Трійці, Св. Юра, Воздвиження Чесного Хреста, Св. Петра і Павла, Спаса, Параскеви П’ятниці, Різдва Богородиці і в присілку Млинки. Це її ширий дарунок музею “Дрогобиччина”, який підтримує з нею тісні зв’язки”.

Стараюся попри всі негаразди робити щось доброго...

Вітаю Вашу Наталю з написанням книжечки про Олену Кисілевську. Так, це вона була видавцем “Жіночої Долі” в Коломиї, орг. референ. “Союзу Українок”. Згодом, в Канаді перша голова Світової Федерації українських жіночих організацій (СФУЖО). Теперішня голова моя добра знайома пані Оксана Соколик. Дуже хочу поїхати у вересні до Києва на відкриття жіночого центру при Києво-Могилянській Академії. Не знаю, чи стане сил. “Третю руйну” постараяся для Вас дістати при першій нагоді.

Так, на похороні Ігоря Білозіра я була. Величний був похорон. Подібний був у 1938 році, коли хоронили генерала Тарнавського.

Напевне буду закінчувати, бо дуже змучилась.

Бажаю Вам усім здоров’я і доброго гумору.

Фрагмент із листа Ірини Сенік датовано-го 18. 01. 1999 року, в якому ще раз чітко висловлена ціль всіх її прагнень і зусиль:

“Ще минулого року в жовтні була дватижні в Америці та Канаді. Там, у далекому Рочестері, присвоїли мені звання “Одна із 100 світових Героїнь”.

Іванку, мені слава не потрібна. Мені треба, щоб моя Україна, віками гноблена, на весь світ стала відомою, славною, щоб люди добрими стали”.

Нехай її життя і боротьба будуть прикладом для всіх нас.

У кварталнику “Українка в світі”, який видається в Канаді, в четвертому числі за жовтень—грудень 2009 року, я аж в листопаді 2010 року прочитав таке тяжке для мене повідомлення:

“Ділимося сумною звісткою з нашими жіночими організаціями та усім українським народом, що 25 жовтня 2009 року відійшла до Божої вічності відома поетеса, одна із 100 ГЕРОІНЬ СВІТУ, почесна членкиня Світової Федерації Українських Жіночих Організацій св. п. Ірина Сенік. Вона, тендітна жінка, витримала більше, ніж дано людині. Останні роки проживала в м. Бориславі, де й упокоїлася. Похована 27 жовтня на Личаківському цвинтарі у Львові.

Св. п. Ірина Сенік заслужила велику повагу від українського народу. В листопаді 2009 року в багатьох країнах світу, де є українські організації, буде відслужена панахида за упокій душі Ірини Сенік. Вічна пам’ять Тобі, дорога наша Подруго! Пам’ять про Тебе ми збережемо”.

Управа СФУЖО

Ще за її життя у вестибюлі Українського Католицького Університету в Римі були поміщені портрети борців, мучеників за волю України — А. Горської, В. Синовенка, Л. Плюща, В. Стуса, І. Калинця, В. Мороза, І. Стасів-Калинець, В. Чорновола, І. Геля... І серед них — портрет Ірини Сенік. Кожний із названих людей приніс свого вогню на алтар свободи України. Його теплом зігріті й ті листи, які пані Ірина роками писала до мене. Відчуйте його і всі ті, хто їх буде читати. Нехай її життя і боротьба будуть прикладом для всіх нас.

Мій же спогад про листування з нею — це моя квітка пам’яті і пошани на її могилу.

ЗА ОДИНАДЦЯТЬ ВІРШІВ

А цей вірш для Ваших дітей:

Матінко Божа,
Україно княгине,
Моя молитва
До Тебе лине.
Тобі складаю
Серце лелії,
Щоби сповнились
Батьківські мрії,
Щоб виростили
Скоріш наші діти,
Щоб не цурались
Знать та освіти,
Щоб збудували
Міцну Державу
На подив світу,
Батькам на славу.
Щиро здоровлю. (Підпис).

**Лист третій
Без позначеної дати написання**

Пане Іванку!

Щиро дякую Вам за прекрасні рядочки побажань. Пробачте, що не зуміла своєчасно відповідати. Перш за все трохи підводить мене здоров’я, а потім виснажує громадська праця. В січні двічі їздила на закриття моєї виставки в Стрию, а потім на її відкриття в Трускавці. Один раз на тиждень відвідую клуб “Ірина”, де вчу жінок вишивати те, що повинні вишивати українки. Той радянський “ширпотреб” добре намуляв мені серце та душу. А ми маємо неперершені зразки нашого вишиваного мистецтва. Сьогодні після обіду їду в поблизу від Борислава Східницю з рефератом з нагоди 68-ї річниці створення ОУН.

Так, не лиш Дрогобиччина вшанувала моє “бабине літо”... Я не скаржуся на власну Долю. Я її сама вибрала, Іванку. Іншої мені не треба. Я теж маю “Гельсінкську групу”. Жаль, що не можу Вам подарувати “Нездоланний дух”. Там мої вишивки та вірші. Але я ніколи не акцентувала, хто автор цієї книжки. Хотілося, щоб згадали всіх жінок, які 1972 року попали за колючий дріт. Це була єдина моя вимога щодо видання. Можливо, що хтось з-за океану Вам перешле, коли попросите. Книжку видавав пан Осип Зінкевич. На жаль, нікому з нас її не подарував. Може, думав, що ми не виберемося з ГУЛАГу? Нещодавно мені внучка мого професора привезла з Німеччини слово про цю книжку покійного Володимира Яніва. Боже, як же надзвичайно він писав ці рядки. Я плакала... Це рідко буває.

Друга книжка віршів “Сувій полотна” хоча й двічі видавалася, в Україні — рідкість. Це в основному вірші мордовського періоду. Третя — “Біла Айстра Любові”. Хочу її Вам подарувати. Але як? Вона великого формату, “люксово” видана. По пошті не пошлеш. Я вже в цьому переконалася, коли вислала. Пропала безслідно. Просто хтось із “шанувальників” собі привласнив. Порадьте, через кого це можна

**Лист четвертий
9. 04. 2000 р.**

Слава Ісусу Христу!
Дорогий пане Іванку!

Щиро дякую Вам за 2 листи. Пробачте, що не в силі своєчасно відповідати. Іноді по 2—3 заходи в день, і всюди треба бути.

Нещодавно повернулася зі Львова. Там у міській раді був “круглий стіл”. Спитаєте який? Так звані “нові львів’яни”, яких не дуже болить душа за наші святі Собори, придумали продати Макдональдзу кусень Юрського саду. Ось ми і вчинили акцію протесту. Адже Святий Юр — це чудова пам’ятка давнього Львова. Він побудований 1746 року на місці колишньої церкви (1360 р.). Уявляєте собі, що вони задумали? Так, Іванку, ми підпишемо не одну заяву, робимо все можливе, щоби Україна стала українською. В суботу їздила до Трускавця на вечір пам’яті В’ячеслава Чорновола. В нашому Бориславі він відбувся раніше. Гарно пройшов вечір “Золота п’ятірка 1999”. Завтра буду в домі школярів на Святі Духовності, в середу запрошена до Львова. Незважаючи на слабке здоров’я, намагаюся нікому не відмовити. Вважаю це своїм обов’язком. Останнім часом прочитала цікаві книжки — Арсеніа Паламара “Третя руйна”, Івана Белебехи “Українська еліта”, Сідока “Українські національні спецслужби в період 1917—1920 рр.”.

Не знаю, чи мали Ви змогу дістати Ліни Костенко “Берестечко”? Ми тут, в Бориславі гідно вшанували Ліну з нагоди її 70-річчя.

Похапцем, як колись казали “начисто” перемальовую, зібрані мною взори в селі Космач (біля 100 рідкісних взорів), і взори Бойківщини. Може, знайдеться добра душа і вони побачать світ. Ще не думала, як написати про вчинок юнаків, але маю інші рядки:

Гаранте Конституції,
Даремно не розкидайтесь словами,
Бо вони гірші проституції...
Чи ви забули Народе мого драми?
Чи хочете його замучити,
Звести в нову неволю?
“Теть від Москви!”
Це гасло Хвильового.
Його не занехали “хвильовісти”,
А ви запрагли туди лізти.
Отямтеся! Щоб не було пізно.
Отямтеся! Кричать з усюди хором,
Бо це ганьба, це сором!

І ще:

Ах ця праця підневільна
В давнину, у пана.

микають світло, вимикають газ. А ціни ростуть, а ціни на все збільшуються і не пригадується наш рідний уряд, як допомогти людям. Чи в силі хтось сплачувати ці гроші при мізерних пенсіях?

Нещодавно видали мою “Книжку бабусі Ірини для чемної дитини”. Маю добрих друзів. Треба поїхати до Львова і привезти обіцяну мені кількість. Обов’язково Вам перешлю. Вона невелика — усього 50 сторінок. Всі можуть її вишити, бо книжечка “вишивана”.

З нагоди Великодня хочу побажати Вам і Вашим рідним Божого благословення,

святкового настрою, спокою, а головне — доброго здоров’я.

Христос Воскрес!

**Лист п’ятий
20. 08. 2000 року**

Іванку!

Якось сумно стало мені, бо якщо казати правду, то я не одержала відповіді на свій останній лист...

Я вже 2 місяці лежу в ліжку. Щойно сьогодні третій день, як почала підійматися. Десь захопила мене пневмонія і всі болячки загострилися. Найгірше, що праве око сліпне... Попри всі незгоди не втрачаю віри в краще Майбутнє. Хочу, щоб наступне покоління молодих українців жило гідно в нашій Батьківщині. Ще до моєї нової хвороби їздила до Львова. Збирав нас Владика Гузар, бо сказав: “Священик, поет і письменник — єдині і мають діяти взаємно. Маємо пояснювати, що для нас є Бог”, чи зустрічаємо його у храмі, якими хочемо бачити священиків, церкву і себе.

Ось скоро 9-та річниця Незалежності. А я би сказала трохи інакше. Власне підготувала статтю до нашої газети “Нафтовик Борислава”: “Чому нам так важко сьогодні? Чому котимося в якесь провалля? Відповідь одна — всі “колишні” на старих місцях. Їм не потрібна вільна Україна. Їм потрібен “союз нерушимих республік свободних”. Наші мужі повинні все творити для добра власного народу. А якщо вони

Уляна ВОЛКОВСЬКА
Фото автора

ПІД ЩЕДРОТНИМ ДОЩЕМ «КРАЇНИ МРІЙ»

Восьма “Країна Мрій” обдарувала не лише різнобарв’ям заходів, а й рясним дощем. Два дні поспіль лило, не вгаючи... “Ох уже ці сльозливі примхи літа. Краще сидітиму вдома...”, — подумала добра половина українців. І дарма. Насправді хіба то завада?! Поспівати, відвідати цікаві майстер-класи, ще й потанцювати під запальні ритми можна і під парасолею. А ще краще — босоніж під дощем! Одне слово, на Співочому Полі фестиваль у розпалі!..

Звичайно, все охопити неможливо, тому розповім про найцікавіше, що побачила 25–26 червня...

Алея майстрів вражає різноманіттям вишиванок, прикрас із бісеру, гончарних виробів, виробів із солом... Всього не згадаєш! Мою увагу привернули незвичайні ляльки-мотанки. Тож неодмінно вирішила поцікавитися у майстрині, як правильно виготовити справжню лялечку-оберіг. “Лікувальну ляльку-мотанку потрібно грамотно робити, щоб не нашкодити. А секрет у тому, щоб ніде не торкнулися голкою, тільки примотувати нитками голівку й тулуб. Щоб, не дай Боже, не зайшла нечиста сила, — ділилася таємницями Олена Григорівна. — Кожна лялечка має своє призначення: і для нареченої, яка має її зберегти до появи первістка, і спеціальні лялечки “на здоров’я”, і для маленьких діточок, щоб не турбувало безсоння...”

Особливо мене вразили різноманітні вироби з металу. Майстер Олександр, що приїхав зі Львова, розповів: “Я люблю відтворювати живе в металі, займаюся цим уже 5 років. А ідея виникла випадково. Я просто гуляв, ішов пішки в Сокаль зі Львова. При дорозі валялися банки, я їх збирав і щось із них вирізав, щоб не сумувати... Так усе почалося”... Ви б бачили цю красу — квіти, пера, лікарські рослини, різноманітні прикраси, коробочки. І все це з латуні, міді й олова.

Зазираю у дворик Музею Івана Гончара. Тут літературними юшками та цікавими байками частують Сергій Пантюк, Антон Санченко, Максим Кідрук, Дара Корній, Вікторія Горбунова... Дуже вже до вподоби мені розповіді про дохристиянські вірування Дари Корній. “Ми варимо юшку разом із Вікторією Горбуною. Оскільки вчора за дохристиянським календарем було Купайла, то ми вирішили варити русальську юшку”.

Незабаром світ побачить дитяча книжечка “Чому розквітає папороть” Дари Корній, присвячена купальській обрядовості. “Мені хотілося підняти той величезний пласт дохристиянських вірувань і показати його дітям у казковій манері. Дуже прикро, що ми цікавимося закордонними вампірами, хобітами, ельфами... А в нас своїх міфів дуже багато. І вони такі цікаві! Якщо взяти, приміром, Житомирщину, Во-

линь, Карпати — усюди свої міфічні істоти. Варто тільки заглибитися у це розмаїття — можна дізнатися дуже багато цікавого”.

Рушаю далі. Зупиняюся на галлявині “Ярило”. А тут у розпалі справжні козацькі розваги. Братство козацького бойового звичаю “Спас” демонструє найхарактерніші риси козацького бойового мистецтва, яке, на жаль, нині збувається. І що ви собі думаєте — це справа не тільки для хлопців, а

Олександр втілює живе в металі

Майстер-клас із оригамі

й для дівчат, яких у братстві чимало. Ось одна з учасниць цього захоплюючого дійства, трохи відлучившись від тренувань, знайшла хвилину для розмови: “З покоління в покоління передається традиція бойового козацького мистецтва. На фестивалі ми намагаємося відродити сам принцип козацьких боїв. Це і мистецтво володіння шаблею, володіння списом, а також різноманітні акробатичні та бойові елементи, зокрема рукопаш”.

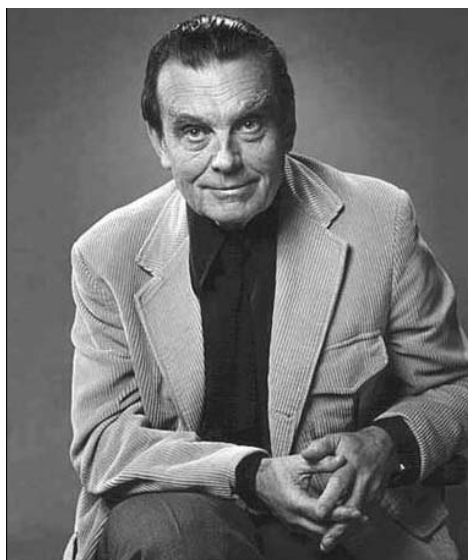
“Ну, як це так, не відвідати цікавий майстер-клас”, — думаю собі. А тут така нагода! Уже вчетверте на “Країну Мрій” приїжджає Японський центр Чорноморського державного університету із м. Миколаїв. Минулі роки на фестивалі гості показували мистецтво квілінгу, розпис на склі, навчали танцювати японських танців, а цьогоріч улаштували майстер-клас із оригамі. Тож усе, що людина бачить, можна втілити в папері. Мені пошастило поспілкуватися із виконавчим директором Галиною Зінов’євою. “Оригамі має багато жанрів. Мистецтво складання різноманітних фігурок із паперу розпочиналося із коробочок для

жертвоприношення богам у монастирях. А невдовзі стали виготовляти паперових метеликів, журавликів, різноманітних фігурок. Класичне оригамі виготовляється із квадратного листка паперу, без надрізів і склеювань. Нині це мистецтво застосовують у всьому світі — і в архітектурі, і в математиці. До речі, математичний аспект оригамі був широко розроблений в Україні”. Тож ми зайнялися виготовленням лікувальних шарів, які називаються кусудами. Віддавна в ці конструкції клали лікувальні трави, і людина, вдихаючи випари, видувала. Кусудами стали символом здоров’я, довголіття і щастя. Це оригінальна прикраса у приміщенні до свят.

Та вже під вечір кортить трохи потанцювати. Тож гайда до вечірньої сцени... Тут і цьогоріч гамірно й велелюдно. Серед гуртів дуже мене вразив гурт “Ят-ха” (Республіка Тува). Музиканти навіть намагалися хоч трішки розігнати хмари над “Країною Мрій”. І ви знаєте — справжнім музичним шаманам це під силу! А на десерт — виступ від господаря етнофестивалю Олега Скрипки та Джазбенду “Забава”...

Мирослав ЧУЧВАРА,
член Товариства Польської Культури
Львівщини Жовківського
районного осередку

2011-й — РІК ЧЕСЛАВА МІЛОША

дитинства. Значною мірою ця збірка вплинула на весь подальший розвиток польської поезії та загалом польської культури.

Після війни Мілош працював у редакції краківського журналу “Творчість”, потім — на дипломатичній роботі у США та Франції. Коли стало зрозуміло, що на зміну гітлерівській окупації прийшла друга, радянська, поет вирішив залишитися на Заході, оселився спочатку в Парижі (1951—1959), а потім — у США.

1952 року вийшла у світ його книжка “Поневолений розум” — аналіз суспільно-політичної та культурної ситуації у тогочасній Європі. У повісті “Здобуття влади” на прикладі трагедії варшавського повстання 1944 року Мілош розповів про при-

роду та небезпеку тоталітаризму, що знищує в людині особистість, а автобіографічну повість “Долина Ісси” присвятив своєму дитинству та рідній Литві. За книжку “Захоплення влади” Чеслав Мілош був нагороджений Європейською літературною премією і став відомим на Заході. У 1960 роках з’являється низка поетичних збірок Мілоша: “Король Попелі та інші вірші”, “Місто без імені”, “Там, де сходить і заходить сонце” та ін.

З 1973 року, коли з’явилася перша збірка, перекладена англійською, його поетичні твори почали здобувати міжнародне визнання. У всій своїй творчості Мілош ставить перед собою нелегку мету — спіймати реальність. Він бачив й умів показати дійсність, максимально відсторонюючись від предмета зображення. 1980 року Мілош був нагороджений Нобелівською премією. Як цілком слушно зазначив Дмитро Павличко, “постать Мілоша виділяється на тлі найвидатніших польських письменників XX ст. як образ творця і мислителя, що поєднав мистецтво поезії з мистецтвом філософії”.

Після соціально-політичних змін у Польщі у 1990-х рр. Мілош повертається на батьківщину, до Кракова, де бере активну участь у літературному та суспільному житті країни. Помер поет у Кракові суботнього ранку 14 серпня 2004 року у 93 роки. Похований у монастирі отців-паулінів, що в історичному районі Кракова Казімеж. Один із критиків сказав, що його смерть закриває епоху художників-титанів, художників, які грають у хаосі світу роль мудреців, пророків, точок відліку.

Вірш Чеслава Мілоша

КІНЕЦЬ СВІТУ

У день кінця світу
Бджола кружляє над квіткою настурції,
Рибак ремонтує блискучу мережу
Скачуть в морі веселі дельфіни,
Молоді горобці чіпляються в риштаки
І вуж має золоту шкіру,
як повинен мати.

В день кінця світу
Жінки йдуть полем під зонтиками,
П’яниця засинає на краю газону,
Кличуть на вулиці продавця овочів
І човен з жовтим парусом
до острова підпливає,

Звук скрипок в повітрі триває
І зоряна ніч відкривається.
А ті, що чекали блискавок і громів,
Розчарувались.

А ті, що чекали знаків
і архангельських сурм,
Не вірять, що відбувається зараз.
Поки сонце і місяць є вгорі

Поки джміль відвідуватиме троянду,
Поки рожеві діти народяться,
Ніхто не вірить, що відбувається зараз.
Тільки сивий старичок,
який був би пророком

Але не є пророком,
бо має інше заняття,
Говорить, прив’язуючи помідори:
Іншого кінця світу не буде,
Іншого кінця світу не буде.

Переклад з польської
Мирослава Чучвари

Уляна ВОЛІКОВСЬКА

Прабаба, бабця і навіть його батько були знахарями. Відунське ім'я батька — Горасим (від “гора”). “Я знаю на жменю, — часто казали тато, — а ось баба на дві пригорщі”, — згадує Іван Просяник своїх предків. — А я можу сказати, що досвід поколінь знаю від батька лише на соту частину. Я думав, що тато вічні, він дожив до 84 років. Пам’ятаю, уранці ми рубали дрова, а увечері він зайшов до хати і сказав матері: “Насте, я вже відходжу”. І помер”.

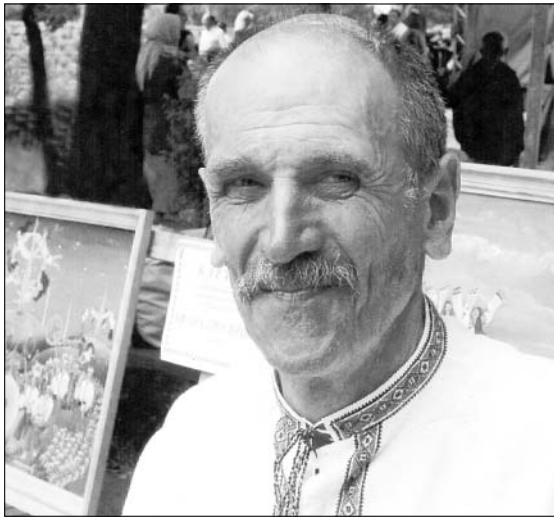
Батько його знався на травах, викликав грім, щиро вірив у надприродні сили. Якось він синові сказав, що завтра опівдні буде дощ, тому сіно треба негайно згребти сьогодні. “То ворон Макар мені сказав...”, — додав він. Або ще один цікавий випадок. Якось пішли вони на кошовицю. Батько послав малого Івана по воду. Коли він повернувся, аж дивиться — батько сидить, а по ногах його маленькі ласки лезять. І батько годує їх із рук. А одна ще й розчісує лапкою бороду батька. Іван заціпенів, а коли рушив із місця — раз, і нічого немає. Тоді звернувся до батька: “Тату, а то мені не здалося?!”. А у відповідь: “Та що бачив, те й бачив...”.

Зростаючи серед див і казок, Іван Герасимович всотав “татову науку”, легенди, молитви баби-шептухи, казки, які баба розповідала живою колоритною мовою. Цю лексику пись-

ЗНАХАР, ПИСЬМЕННИК, МАЛЯР

менник використав і в своїй книжці казок “Золота грамота”, де автор підійшов до тематики Київської Русі, піднявши чималий пласт давніх літописів і переказів старовини. Він написав тридцять казок віршованою прозою. “Я відштовхувався від того, що всі ці казки виспівувалися як билина. Канву знайшов у Карпатах, де у 1990-х роках зібрав цікавий матеріал, і, звичайно, те, що розповідали у дитинстві батько і бабуся. Сюжети зовсім інші, ніж у наших казках. Я поставив усе з ніг на голову. Взяв дохристиянський час і ніби відреставрував усе з маленьких уламків, відновивши малюнок того часу”.

Перебування у Карпатах неабияк вплинуло на творчість знахаря, який познайомився з багатьма травниками, мольфарами, зібрав чималий багаж міфів, пісень, приказок, легенд... “Оті сім років у Карпатах — це було щось неймовірне. Особливо запам’яталася зустріч із однією бабою-зелейницею Стефанією, яка подарувала мені енциклопедію — чеське видання “Наші рослини в лікарстві” та передала чимало своїх знань”.

У книгах рецептів цілителя “Дивосил”, “Зело таємниче” багато переказів, замовлянь, посилань на рецепти знахарів... “Зело таємниче” автор подав через бачення світу хлопцем, сином знахаря, у якого батько досягнув поважного віку. Це сповідь хлопця че-

рез призму бачення батька, де скрізь проглядається концепція рідновірів. У книзі “Скарбниця молодечої сили” погляд його батька ніби згасає. “Тут я вже цілком цивілізована людина, — розповів Іван Просяник, — але мене вабить оте знахарське, бо не могло воно генетично не передатися мені”. Книгу-енциклопедію “Златоцвіт” автор доповнює, планує зробити два томи. І закінчено ще одну роботу — “Скарб нетлінний”.

Не оминати увагою ще одну іпостась Івана Просяника-художника, який пише у стилі народного малярства. На картинах — одухотворена природа, у кожному полотні космізм, тобто наділення зображуваної речі вищим духом. “Над кожною картиною я працюю близько місяця, виписую дуже детально. Під час роботи над полотнами виспівую молитви, тому мої роботи несуть позитивну енергетику. Я задумав намалювати цикл “Коло Свароже” — всі язичницькі свята, які є, починаючи від Різдва Сварожего. Остання картина, яку зараз пишу, це “Великдень”. На ній маленький хлопчик у брилі (символізує німб) їде на чорному волі, що символізує хмари. Це той-таки Ярило, який приходить на землю”.

Іван ПРОСЯНИК, Чернігівська обл.

Народна українська пісня, безперечно, має своє Божественне походження. Звернімо увагу, що в косянах нашої нації відсутні первісні міти про творення Богом homo sapiens з підручного матеріалу. Ми явилися з Божої сльози: з правої — жінка, з лівої — чоловік. То з медв’яної роси світланку. Гончарні міти властиві більш примітивним і слабкішим етносам, що в будь-який спосіб намагаються возвеличити себе над іншим вірцевим людством.

Але українці мають ще один доволі знаковий міт про Божественне походження української народної пісні, власне, про безцінний дарунок цього феномену з Творцевої ласки.

Цей міт був записаний від батька в доволі їх ветхому віці, наприкінці 70-х років минулого століття. В ньому оповідалося, як Род вирішив обдарувати народи різними благами. Українець на той ралець загаявся. І явився перед Світлі Очі, вже коли стемніло, якийсь осмалений, забрюханий, мов би й на людину не схожий. Розгнівався Творець на нечупару. А марно, бо виявилося, наш пращур, нехтуючи своїм майбутнім, у прямому розумінні цього слова, рятував біосферу планети. Від лісової пожежі — мурах, від спустошливої спеки — жаб на висохлій річці. І подарував тоді Творець українцям найдорожче, що приберігав для себе — пісню.

Перше, що ми чуємо від матусі — колискова пісня. Але це не просто забавка для маляти, як може здатися на перший погляд. То своєрідний захист ще доволі безборонної з енергетичного боку маленької істоти. Ось співа-ночка, яку я вперше почув над своєю колискою: “Бігли коні під мостами! Золотими копитами дзень-брязь, дзень-брязь, виїди, князь! Із своїми діточками, із малими зірочками. Освіти! Озолоти! Од лихого одвороти!” Матінка тут зверталася до Вишніх Небесних Сил — Місяця та Малих Зірок бути захисниками малого дитяти. Українська пісня, безперечно, Божественне Правосуддя. Вона бере свої витoki з часів палеолітичних стоянок. Вона виникла водночас із виникненням прадавньої мови, з порогу пізнання Богів і усвідомлення їх як доконечної Правди. Слово, сказане в лад,

БОЖЕСТВЕННА ЦІЛЮЩІСТЬ УКРАЇНСЬКОЇ ПІСНІ

набирало в устах мовника священного звучання. Й ним належало користуватися зовсім не в повсякденному побуті. Таким словом належало звертатися лише до Вишніх Сил. Ось таким чином й творилися прадавні славлення. Волхви — люди особливих здібностей, підбирали до них слова певної тональності, певного енергетичного потоку, певної вібрації, що перетворювало мовлене в енергетичний згусток. У ту ранню епоху поетичне Слово як вираз духовних устремлень людини, як засіб спілкування з Богами почало докорінно

лю-Матінку благословляючи!” “Славіє на Велик-День”.

Слово могло викликати безпліддя землі і творити врожай, дарувати людині щастя й здоров’я, успіх, запалювати кохання. Українська хліборобська культура витворила за довгий історичний шлях ще передтрипільської доби найбільше славлень, що були спрямовані саме на щедрий врожай. Всього 15 років тому на Полтавщині (Кобеляцький район) відомий археолог Юрій Шилів в одній із давніх могил віднайшов глиняні випалені таблички з старовинними письменами, що на ці-

відрізнятися від повсякденної мови своїм епічним тоном і віршованим розміром, урочистістю й натхненням. Ось тому поезію, що живила й живить нашу пісню, здавна вважали священнодіємством, мовою Богів. Вона ставала віщою. Поет-пісняр зі “Слова про Ігорів похід” — віщий, пророчий. Від рокотати-співати під гусельний передзвін. Віще Слово таїло в собі надзвичайні, чародійні властивості, містило такий високий, наповнений могуттю, заклик, якому не в силах відмовити навіть Боги. “Гойсподине! Боже! Ярилочку Ясен! Ярилочку ясен, витязю Небесен сонцекудрий! Прожени тьми постилії! Розтопи савани стужанії! Сокруши з Перуна-батенька окови крижанії! Випусти з Раю-Ірїю птасі певучіє! Одари Весну-красну во сма-рагди незрівнянні! Онови Зем-

лих тисячу років давніші шумерських. Яке ж було здивування науковців, коли ці таблички заговорили-заспівали до нас стародавніми слав'янами про врожай.

Навіть по безжальному винищенні юдо-християнською вірою інституту волхвства прадавні закляття-слав'ї не зникли, а перейшли в обрядову пісню, маючи значну енергетичну силу й по сьогоднішній день.

Церква шалено боролася з ними протягом XIX століття, називаючи богомерзкими.

Але ось військові слав'ї-гімни їй все-таки вдалося поруйнувати. Бойова потуга русичів була повністю знекровлена, що стало фатальним для держави в часи монгольської навали. Т. з. святі Кирило та Мефодій, підлаштовуючи руську азбуку під церковні писання, викинули з неї “Перуньє зву-

ці”, тобто гортанні та проривні звуки, що робили нашу мову енергетично сильною. Подальшу кастрацію мови зробив цар Петро I (Кобила). 1917 року більшовицькі “лінгвісти” донесли непотрібні їм звуки. Наша мова впродовж тисячоліття втратила 14 неповторних прадавніх звуків, що є своєрідними ключами до генетичного коду українського народу. Це плундровання продовжується й по сьогодні. Найпромовистіший приклад — підміна символічних понять у зачинах народних пісень. Йдеться про оту сумновідому заміну “гой” на “ой”. Здається, суттєвої різниці в цих закличках немає. Проте. “гой!” — символ-знак божественного лінгама. Давньоруські биліни саме й розпочиналися цими вигуками. “Гой есі добрий молодець!” Саме так возвеличувалася богатирська сила витязів. Це возвеличення перейшло в українські пісні “Гой на горі та й жінці жнуть, а попід горою яром-долиною козаки йдуть!” Тоді як “ой!” — вигук болю, страху, безпорадності.

А скільки наш нарід має пісень? Мільйони. Й це не перебільшення. Бо праурки співали завжди. Пісні лилися потоками. Чисті, дивовижні пісні. І творилося це національне диво по важкій, виснажливій праці на колгоспних буряках, цілоденній праці під палючим сонцем. Полють — співають. Їдуть додому возами — співають. Зійшлися на колодки — співають. “То вони пісню своєю рабство змивають!” — завжди говорили тато. І сходилися на ту пісню дівочу і старе, й мале, щоб очиститися від гніту чужинського, осоружного, бо ж українська національна пісня — невичерпне джерело цілющої снаги, що оновлює людське тіло на молекулярному рівні.

Вороги нашої нації боялися й люто ненавиділи українську пісню. Наглядачі на галерах до смерті забивали козаків-вєсларів, що осмілювалися співати. Агент каральних московських органів вбив композитора Леонтовича. Ці ж нелюди вивезли в яр біля Мерефи 300 сліпих кобзарів і там розстріляли. Чи не тому тато боя-

лися брати до рук власноруч виготовлену ще в двадцятих роках своєї юності бандуру. Вже по війні НКВСівська охорона розстріляла ешелон в’язнів-українців за Воронежем, які надумали співати національні пісні. Бо пісня — душа народу. Вона промедована духом народу, його небесами, бурями й громами, солов’їним щемом, першим словом “кохаю” і п’янким закляком: “Шаблі наголо, хлопці!” Бо пісня небезпечна для ворога. Вона очищає не лише тіло, а й душу. Дає їй змогу піднятися в Небо й заглянути в Хоромини Богів. Випрохати в них здоров’я, щастя, зцілення не лише для себе, а й для Вітчизни. І Вона востократ потужніша за будь-яке юдо-християнське моління. Пісня здатна визволити з кайданів. Пісня здатна наводити жах на ворогів. Промовистий приклад махновського “Маруса”, що написана вчителем із Полтавщини. Пісня забирає страх з серця перед смертю. Тато не раз говорила: “Той, хто співає перед смертю — безсмертен, бо пісня, ніби рушник душі в Ірїй Небесен!” Недарма козаки, йдучи в бій, завжди співали. Співали махновці. Співали гімназисти під Крутами. Й петлюрівці під Базаром в останню свою мить.

До юдо-християнської навали Мова блакитнооких Богів була на 54 звуки. Вся азбука мала глибоко знаковий характер і ведичний потаємний смисл. “Аз відаю Богів!” Тепер же ми маємо “а, бе, ве”. Люде, будьте пильні. У вас забирають пісню. У вас забирають мову. У вас забирають душу. Слов’ян поставили навколїшки. Цього, виявляється, мало. Їм погрожують покласти нищ снопамі, наслати зверху дошки й возсісти для свого всепланетного бенкету. **Будьте пильними!** А найпильніші оберігайте від цієї зарази своїх дітей. Вертаймося разом з дітьми у наше багате вчора, щоб прорости чистими в чисте Майбутнє.

У цілющості української пісні, цього невичерпного національного джерела, я на своєму віку переконувався неодноразово...

Науково доведено, що наше небесне тріо “Золоті ключі” здатне творити дивовижі. Пісні цих божиців, навіть у запису, значно знижують артеріальний тиск, лікують нервові важкі розлади, піднімають із ліжка важкохворих. Співаймо ж! Співаймо і в горі, і в радості!

Юлія ЗАКУТНЯ,
м. Луцьк

Замок почав оживати задовго до самого дійства — тут походили охоронці, розкладали своє начиння народні умільці, з'являлися перші фестивальники. І над стінами, незважаючи на шум унизу, кружляв білий птах, ніби засвідчуючи благословення давніх князів і даючи знак до початку містерії.

Власне, відкрилося свято доволі символічно, із зустрічі двох управителів: князя Любарта, чий ім'ям нерідко називають замок, і Михайла Романюка, теперішнього мера міста. Вони запалили залізну корону Вітовта, і вогонь уже до самісінького закінчення не покидав стін замку, перекинувшись до невеличких майстерень ковалів, кухонь під відкритим небом, а також ставши невід'ємною частиною виступів театрів “Танець світлячків” та “Вольфрам”. До слова, приготовані за середньовічними рецептами страви не лише лоскотали ніздрі відвідувачів, а й спустошували кишені — провести ніч смачно було задоволенням не з дешевих. Однак це не зупинило відвідувачів, котрі гуляли, як справжня шляхта, одягали плетені із трав корони, запасалися виробами народних умільців, а то й пробували себе у ролі звичайних ковалів — майстер-класи проводилися для всіх охочих.

Однак арт-шоу — це танці й музика, якими була насичена програма. “Коли я робила перший проект, — ділиться спогадами з цього приводу Тетяна Гнатів, керівник

МАНДРІВКИ У ЧАСІ ПО-ЛУЦЬКИ

(Містерія Луцького замку)

Князь Любарт, вогонь, бадьорі пісні й середньовічні танці — Луцький замок уп'яте привітав армію охочих повністю розчинитися у ритмах минулих епох на одну ніч. З вечора 26 до ранку 27 червня тут відбувалося арт-шоу, яке, за словами організаторів, перетворюється на “добру візитівку” міста.

“Ночі в Луцькому замку”, начальник Луцького міського управління культури, — важко виходило підібрати гурт: треба було шукати, просити, пояснювати, говорити про гонорари... А зараз, коли рейтинг фестивалю зростає, для багатьох учасників престижно брати в ньому участь”. Слова ідейної натхненниці шоу підтвердилися, бо на сцені виступало багато відомих колективів.

Першими виступили польські танцюристи “Scasovia Danza”, спонукаючи глядачів рухатися під ритми Середньовіччя (до слова, віддалік від сцени цілу ніч учили танцювати всіх, хто забажав). Перейняли естафету львів'яни з гурту “Kings & Beggars”, котрі разом із ансамблем “Пантера” представили танці минулого, коротко про них розповівши, а також зіграли кілька своїх пісень зі спільного з “Вітром” проекту “Діва Ружа”.

Самі виконавці нарікають, що деякі гурти фактично обдурюють слухачів, граю-

чи замість давніх мелодій сучасні етно-мотиви. “Щоб поринути у середньовічну музику, треба досліджувати її витoki, дуже багато слухати інших виконавців, майстрів старовинної музики, — пояснює Анна Васильченко, учасниця й художній керівник “Kings & Beggars”. — Це велика робота. Потрібно вивчати історію, багато читати, деколи навіть звертатися до різних знавців, особливо музикознавців. Не просто бути музикантом, не тільки захоплюватися, а й частково брати на себе роль історика”.

Власне, отой дух епохи, відчуття якого, на думку Оксани Забужко, ми втрачаємо, у Луцькому замку цієї ночі передати, як на мене, вдалося. Стоячи під сценою й споглядаючи артистів, ніби справді прибулих із далеких століть, я відчувала себе на княжому святі. Здавалося, і сам владар от-от з'явиться у воротах В'їзної вежі на коні зі своєю дружиною чи свитою й привітає народ. Історична, подекуди містична, а то й казкова атмосфера давала мені те, чого я бажала від свята. Виправдала вона й очікування Євгена Гриневича із “Kings & Beggars”, про які той жартома сказав у розмові: почути “Stary Olsa”. Імениті білоруси не забарилися, майстерно відіграли свою концертну програму після виступу театру вогню.

Збагатили позитивними емоціями загальний настрій й пантагрюелі з “Шоу велетнів”. Театр на ходулях спершу полонив присутніх містерією булгаковського карнавалу, провівши першу частину “Віденського балу”, а через деякий час з'явив-

Народні умільці

шись знову — уже в українських строях. Пісочна анімація Дарії Пушанкіної під акомпанування луцького “Подиху сонця” теж сприйнялася тепло.

Ближче до ранку на сцені з'явилися вже представники сучасної рок-музики, котрі натхнення черпають із фольклорної стихії, — “Rock-H” та “ZDOB[S]ZDUB”. Гості з Мукачова були особливо харизматичними, граючи народні пісні у власному аранжуванні.

А під спів знаних у світі молдаван “ZDOB[S]ZDUB” луцьке небо починало сіріти й рожевіти. Принагідно гурт подякував українцям за підтримку на “Євробаченні”.

Насолоджуватися піснями гурту можна було і з вежі замку. Театралізовані екскурсії туди, а також у підземелля проводилися цілу ніч, остання стартувала о пів на четверту. Це ще більше допомогло відкрити Луцьк не лише для іноземців (Тетяна Гнатів говорила про гостей із Білорусі, Польщі, Молдови), а й для самих лучан, котрі змогли зустріти світанок незабутньо — у замку.

Виступає білоруський гурт “Stary Olsa”

СЛОВО *Прогвіти*

ТИЖНЕВИК ВСЕУКРАЇНСЬКОГО
ТОВАРИСТВА «ПРОСВІТА»
імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

АНОНС

ПЕРЕДПЛАТА ТРИВАЄ
Ви — зі “Словом Просвіти”, бо це — ваша газета!

Вартість передплати
(з доставкою і поштовими витратами):
Поштовий індекс — 30617, сторінка 63 в “Каталозі”

на 1 місяць 4 грн 77 коп. на півроку 25 грн 77 коп.
на 3 місяці 13 грн 71 коп.

Засновник:
Всеукраїнське
товариство “Просвіта”
імені Тараса Шевченка
Реєстраційне свідоцтво
КВ № 4066
від 02.03.2000 р.

Шеф-редактор
Павло МОВЧАН

Головний редактор
Любов ГОЛОТА
Редколегія
Любов ГОЛОТА (голова),
Ярема ГОЯН,
Павло МОВЧАН,
Олександр ПОНОМАРІВ,
Іван ЮЩУК

Заступники головного редактора
Петро АНТОНЕНКО
279-49-47,
Євген БУКЕТ
279-39-55

Заступник головного редактора
з виробничих питань
Наталія СКРИННИК
278-01-30 (тел./факс)

Відповідальний секретар
Ірина ШЕВЧУК

Відділ просвітнянської роботи
Надія КИР'ЯН
Відділ культури
Микола ЦИМБАЛЮК
279-49-47

Відділ літератури
Марія КУЧЕРЕНКО
270-55-57

Відділ коректури
Тетяна ЩЕРБАК
278-63-69

Комп'ютерна верстка
Ірина ШЕВЧУК,
Олег БЕССЬКИЙ
278-63-69

Кореспонденти
Наталія АНТОНЮК,
Уляна ВОЛКОВСЬКА

Черговий редактор
Надія КИР'ЯН
Бухгалтерія
279-41-46

Адреса редакції:
вул. Хрещатик, 10-Б,
м. Київ, 01001

E-mail: slovo_prosvity@ukr.net
<http://slovoprosvity.org>

Видруковано з готових
фотоформ на комбінаті
“Преса України” у середу.
Зам. № 3301227
Наклад у липні — 18 400

Листування з читачами —
тільки на сторінках газети.

Відповідальність за достовірність
інформації несуть автори.
Редакція залишає за собою право
редагування та скорочення текстів.
Редакція не завжди поділяє
погляди своїх авторів.
При використанні наших публікацій
посилання на “Слово Просвіти”
обов'язкове.

Індекс газети
“Слово Просвіти” — 30617

4 820095 780016

1 1 0 2 7